Фінансується Європейським Союзом

МІЖНАРОДНИЙ ФОНД ВІДРОДЖЕННЯ

ATLAS NETWORK

ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ

Нове щомісячне опитування підприємств

Випуск 24. (04.2024)

Український бізнес під час війни

Виконавець проєкту: Громадська організація «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Фінансова підтримка: Проєкт реалізується за фінансової підтримки Європейського Союзу

Французька неурядова організація ERIM

Міжнародний фонд «Відродження»

Atlas Network

Автори звіту:

Оксана Кузяків, виконавча директорка ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій», керівниця проєкту «Підтримка Громадської ініціативи «За чесну та прозору митницю»

Євген Ангел, старший науковий співробітник ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Анастасія Гулік, наукова співробітниця ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Ірина Федець, старша наукова співробітниця ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Публікацію створено в рамках проєкту "Екстрена підтримка громадянського суспільства та ЗМІ у відповідь на війну в Україні" за сприяння Європейського Союзу. Її зміст є виключно відповідальністю ГО "Інститут економічних досліджень та політичних консультацій" і не обов’язково відображає погляди Європейського Союзу

ГО «ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ»,

01054 Київ, Україна, вул. Рейтарська 8/5-А,

тел.: +38(044) 278-63-42; +38 (044) 278-63-60; факс: +38(044) 278-63-36

institute@ier.kyiv.ua
www.ier.com.ua
Facebook ІЕД
Facebook За чесну та прозору митницю
Телеграм-канал «Чесна митниця»

ПРО НОВЕ ЩОМІСЯЧНЕ ОПИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ «УКРАЇНСЬКИЙ БІЗНЕС ПІД ЧАС ВІЙНИ»

Шановні пані та панове, представляємо вашій увазі **двадцять четвертий випуск** щомісячного опитування керівників підприємств «Український бізнес під час війни».

Потреба у вичерпній інформації про економічну ситуацію є важливою для економічної політики під час війни. Для швидкого збору інформації про поточний стан економіки та прогнозування економічних тенденцій на майбутнє ІЕД проводить щомісячне опитування підприємств із застосуванням підходу кон’юнктурних досліджень (або Business Tendency Survey). Методологію BTS використовують у світі для оцінки економічної ситуації з «базового рівня» — суджень та очікувань основних економічних агентів – керівників підприємств та підприємців. Результатом кон’юнктурних досліджень є коротка, "стисла" картина економіки або окремого сектору, економічні тенденції в коротко- та середньостроковій перспективі та майбутні «поворотні» точки циклу економічної активності.

Щомісячне опитування підприємств «Український бізнес під час війни» складається з двох частин. У першій респонденти дають відповіді на питання про зміну основних показників діяльності та короткострокові прогнози щодо майбутніх змін цих же показників. Мова йде про динаміку випуску (виробництво), реалізації (продажі), експорту, заборгованостей, цін, нових замовлень, зайнятості тощо. Оцінки та очікування щодо змін ділового клімату та фінансово-економічної ситуації на підприємстві в перспективі на пів року також у фокусі нашої уваги. У цій частині опитування використано методологію кон’юнктурних опитувань, гармонізовану відповідно до вимог Joint Harmonised EU Programme of Business and Consumer Surveys (BTS). Там, де можливо, ми будемо порівнювати дані з даними щоквартального опитування підприємств «Ділова думка», які проводяться з 1998 року. Друга частина щомісячного опитування підприємств присвячена впливу війни на виробничу діяльність підприємств та експорт, оцінкам державної політики з підтримки бізнесу.

Результати представлено в різних вимірах (за кількістю працівників, галузями, областями України).

Щомісячне опитування підприємств «Український бізнес під час війни» було започатковано ІЕД на початку 2022 року як реакція на виклики для економічного врядування, породжені повномасштабною війною росії проти України. Реалізація цієї ініціативи стала можливою завдяки змінам у плані здійснення проєкту «За чесну та прозору митницю», який фінансувався Європейським Союзом, співфінансувався МФ «Відродження» та благодійним фондом ATLAS Network (США), та відбувалась під егідою цього проєкту з травня 2022 року по грудень 2023 року. Із січня до квітня 2024 року дослідження відбувалося в рамках проєкту "Екстрена підтримка громадянського суспільства та ЗМІ у відповідь на війну в Україні", який реалізувався завдяки фінансовій підтримці Європейського Союзу.

Ми вдячні аналітичній системі YouControl (https://youcontrol.com.ua/) за можливість використання даних для формування панельної вибірки.

Зміст цієї публікації є виключно відповідальністю ГО "Інститут економічних досліджень та політичних консультацій" і не обов’язково відображає погляди Європейського Союзу.

ЗМІСТ

ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ТА ВІДПОВІДІ, ЯКІ ДОПОМОЖУТЬ У ПРОЧИТАННІ ЦЬОГО ЗВІТУ 5
СТИСЛО ПРО ГОЛОВНЕ 7
ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА КОРОТКОСТРОКОВІ ОЧІКУВАННЯ....10
ІНДЕКС ВІДНОВЛЕННЯ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ.... 10
ПОКАЗНИКИ ТА ОЧІКУВАННЯ В ПЕРСПЕКТИВІ НА ПІВ РОКУ 10
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ.... 10
ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ.... 11
ПЛАНИ ЩОДО РОЗШИРЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НА НАСТУПНІ ДВА РОКИ.... 12
НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ 12
Дворічні очікування 12
Піврічні очікування 13
Тримісячні очікування 14
ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА КОРОТКОСТРОКОВІ ОЧІКУВАННЯ....15
АГРЕГОВАНИЙ ПОКАЗНИК ПЕРСПЕКТИВ ПРОМИСЛОВОСТІ 15
ВИРОБНИЦТВО 16
Зміни щодо попереднього місяця....16
Очікування щодо змін виробництва 16
ПРОДАЖІ.... 17
Зміни щодо попереднього місяця....17
Очікувані зміни продажів....17
ЕКСПОРТ.... 18
Зміни щодо попереднього місяця....18
Очікувані зміни експорту....18
ЗАПАСИ СИРОВИНИ 19
Зміни щодо попереднього місяця....19
Очікувані зміни запасів сировини 19
ЗАПАСИ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ 20
Зміни щодо попереднього місяця....20
Очікувані запаси готової продукції....20
НОВІ ЗАМОВЛЕННЯ.... 21
Зміни щодо попереднього місяця....21
Очікувані зміни нових замовлень 21
Забезпеченість замовленнями наперед....22
ЦІНИ НА СИРОВИНУ ТА МАТЕРІАЛИ 22

Зміни щодо попереднього місяця 22
Очікувані зміни цін на сировину та матеріали 23
ЦІНИ НА ГОТОВУ ПРОДУКЦІЮ (ВІДПУСКНІ ЦІНИ) 23
Зміни щодо попереднього місяця 23
Очікувані зміни цін на готову продукцію 24
ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ 24
Зміни щодо попереднього місяця 24
Очікувані зміни дебіторської заборгованості 25
КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ 25
Зміни щодо попереднього місяця 25
Очікувані зміни кредиторської заборгованості 26
ПОДАТКОВА ЗАБОРГОВАНІСТЬ 27
Зміни щодо попереднього місяця 27
Очікувані зміни податкової заборгованості 27
КІЛЬКІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ 28
Зміни щодо попереднього місяця 28
Очікувані зміни кількості працівників 28
ПРАЦІВНИКИ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСТКАХ 29
Зміни щодо попереднього місяця 29
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках 29
КВАЛІФІКОВАНІ ТА НЕКВАЛІФІКОВАНІ ПРАЦІВНИКИ 30
Кваліфіковані працівники 30
Некваліфіковані працівники 31
СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА ОПИТУВАННЯ 32
ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПІДПРИЄМСТВА 32
Проблеми ведення бізнесу під час війни 32
Перешкоди для зростання виробництва 34
Вплив війни на завантаження виробничих потужностей/обсяги виробництва 36
ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕКСПОРТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ 39
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА 40
Оцінка державної політики з підтримки бізнесу 40
МЕТОДОЛОГІЯ ОПИТУВАННЯ 42
ВИБІРКА 42
Додаток 1. Вибрані результати опитування в цифрах 43

ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ТА ВІДПОВІДІ, ЯКІ ДОПОМОЖУТЬ У ПРОЧИТАННІ ЦЬОГО ЗВІТУ

Кого ми опитуємо? У цьому опитуванні використано панельну вибірку, тобто ми опитуємо одні й ті ж суб’єкти підприємницької діяльності. Під час двадцять четвертої хвилі опитування отримано відповіді від 532-х респондентів.

Рис. 1. Кількість опитаних підприємств

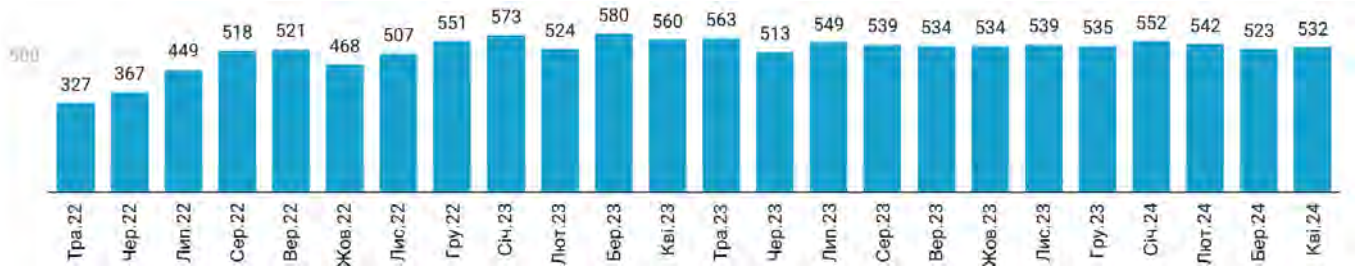

Серед опитаних переважно промислові підприємства (92%), розташовані у 21-му із 27-ми регіонів України, зокрема у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій, Чернігівській областях та в місті Києві. Серед опитаних представлено підприємства всіх розмірів за кількістю працівників.

Рис. 2. Кількість опитаних підприємств за розмірами

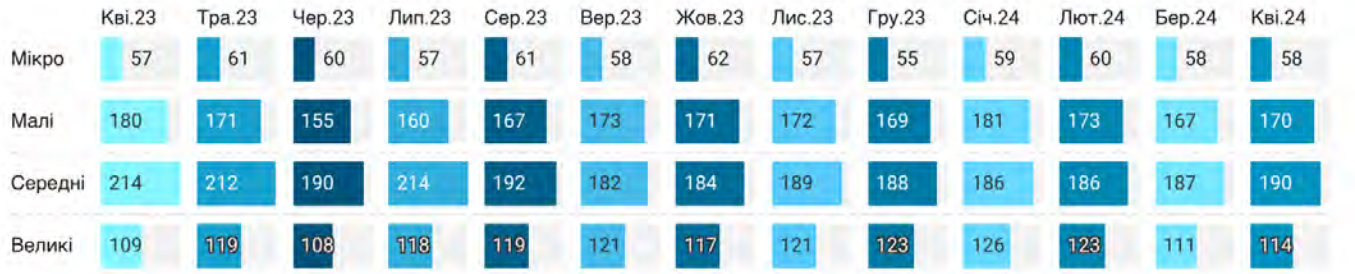

Як ми збираємо дані? Дані було зібрано за допомогою поєднання декількох методів збору даних: телефонне інтерв’ю представників бізнесу із внесенням відповідей до онлайн-форми інтерв’юерами та, у невеликій кількості випадків, самостійне заповнення онлайн-форми представниками підприємств, які під час попереднього телефонного контакту висловили бажання самостійно внести дані до онлайн-форми.

Як обраховуються наші показники? Усі показники обраховуються за єдиною методологією. Для показників економічних тенденцій та очікувань ми зараховуємо відповіді як +1, якщо підприємство відповідає, що показник збільшився, 0, якщо він не змінився, і -1, якщо зменшився. Наприклад, якщо зі ста респондентів двадцять вказали на зростання виробництва, п’ятдесят респондентів звітували про його скорочення, і тридцять зазначили, що все залишилося без змін, то відповідне значення індексу буде -0,30. Додатне (від’ємне) значення індексу означає, що частка підприємств, у яких зросло виробництво, є більшою (меншою), ніж кількість тих, у яких виробництво скоротилось. Кожний індекс більший за +0,05 або менший за -0,05 є статистично значущим і відрізняється від нуля з імовірністю помилки 5%.

Як «читати» наші показники? Наші показники називаються «індексами», що є синонімом термінів «балансовий індекс», «балансовий показник». Усі індекси є різницею між частками респондентів, що звітували про зменшення, та тими, що звітували про збільшення показника. Чим більше значення індексу, тим більші темпи зростання показника, чим менше значення індексу, тим більші темпи падіння показника.

Для більшості показників більше значення індексу означає позитивну тенденцію, винятком є показники заборгованостей, кількості працівників у вимушених відпустках та труднощі з пошуком персоналу. Тут усе навпаки: чим більше індекс, тим більші темпи зростання заборгованостей, збільшення кількості людей у вимушених відпустках чи труднощів (це погано), а чим менше індекс, тим більші темпи скорочення заборгованостей, зменшення кількості людей у вимушених відпустках чи труднощів (це добре).

Коли проводилось опитування? Польовий етап двадцять четвертої хвилі тривав із 15 квітня до 30 квітня 2024 року. Керівники підприємств порівнювали результати роботи у квітні 2024 року з березнем 2024 року, оцінювали стан того чи іншого показника на момент проведення опитування (квітень 2024 року) та давали прогнози на наступні два – три чи шість місяців, залежно від питання. В окремих питаннях, де це було зазначено, результати роботи порівнювали з довоєнним часом (період до 24 лютого 2022 року) або з аналогічним періодом попереднього року. Опитувані давали прогнози на наступні три місяці роботи.

СТИСЛО ПРО ГОЛОВНЕ

У квітні на фоні зростання небезпеки як перешкоди веденню бізнесу плани підприємств у довгостроковій перспективі залишаються незмінно позитивними, а очікування на середньострокову та короткострокову перспективу є оптимістичними. Індекс Відновлення Ділової Активності незначним чином зменшився, а Агрегований Показник Перспектив Промисловості залишився без змін. Частка підприємств, які працюють на повну потужність суттєво не змінилася. Значення показників поточної оцінки фінансово-економічної ситуації на підприємстві та загальноекономічного середовища дещо зменшилися, водночас очікування на пів року зростають та мають один із найвищих показників за весь період дослідження. Виробничі показники порівняно з попереднім місяцем покращились, а очікування на три місяці залишаються позитивними. Слабка тенденція до зменшення зайнятості триває, а труднощі з пошуком працівників зростають. Перша трійка перешкод ведення бізнесу у військовий час залишилась незмінною, але перешкоди міняються місцями. «Небезпечно працювати» стало більш вагомим для бізнесу та очолило список, а друге та третє місця, відповідно, посідають «зростання цін» та «брак робочої сили». Частка негативних оцінок економічної політики уряду дещо зросла.

ЗАГАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ ДІЛОВОГО КЛІМАТУ ТА КОН’ЮНКТУРИ

- ІНДЕКС ВІДНОВЛЕННЯ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ у квітні 2024 року незначним чином зменшився, із -0,37 до -0,33.
- У квітні порівняно з березнем ІНДЕКС ПОТОЧНОЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ зменшився з 0,09 до 0,03, проте значення все ще залишається додатним.
- Очікування підприємств щодо змін фінансово-економічної ситуації в піврічній перспективі зростають два місяці поспіль, ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ становить 0,49 (був 0,45).
- Значення ІНДЕКСУ ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА зменшилось, із 0,06 у березні до 0,01 у квітні.
- Очікування щодо змін загальноекономічного середовища через пів року суттєво покращились, ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА збільшився з 0,45 до 0,51.
- Дворічні очікування щодо перспектив розширення ділової активності вже чотири місяці поспіль залишаються без істотних змін. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ у квітні становить 0,16 (було 0,15 у березні).
- Рівень невизначеності у дворічній перспективі залишився без суттєвих змін після значного зниження показника в березні. У піврічній перспективі невизначеність істотно не змінилась, водночас невизначеність у тримісячній перспективі дещо зменшилась.

ВИРОБНИЦТВО

- Три місяці поспіль спостерігається тенденція до відновлення виробництва: ІНДЕКС ЗМІН У ВИРОБНИЦТВІ зріс із 0,16 до 0,26 завдяки істотному збільшенню частки тих, хто нарощував обсяги виробництва.
- Очікування підприємств на наступні три місяці несуттєво зменшились, значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ОБСЯГІВ ВИРОБНИЦТВА становить 0,51 (було 0,53)
- Значення АГРЕГОВАНОГО ПОКАЗНИКА ПЕРСПЕКТИВ ПРОМИСЛОВОСТІ у квітні залишилось без змін та становить 0,15, як і у березні.

ПОПИТ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ

- Темпи зростання продажів та збільшення кількості нових замовлень прискорюються. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ПРОДАЖІВ збільшилось із 0,16 до 0,26, так само як і значення ІНДЕКСУ ЗМІН НОВИХ ЗАМОВЛЕНЬ, яке збільшилось із 0,15 до 0,21.
- Очікування підприємств щодо попиту на наступні три місяці суттєво не змінились. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ПРОДАЖІВ становить 0,52 (було 0,53), а значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН НОВИХ ЗАМОВЛЕНЬ становить 0,51 (було 0,52).

ЦІНИ

- Темпи зростання цін суттєво сповільнились, водночас на наступні три місяці очікується незначне збільшення показника. ІНДЕКС ЗМІН ЦІН НА СИРОВИНУ ТА МАТЕРІАЛИ у квітні зменшився із 0,29 до 0,19. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЦІН НА СИРОВИНУ ТА МАТЕРІАЛИ при цьому незначним чином збільшився, із 0,15 до 0,18.
- ІНДЕКС ЗМІН ЦІН НА ГОТОВУ ПРОДУКЦІЮ зменшився із 0,27 до 0,19. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЦІН НА ГОТОВУ ПРОДУКЦІЮ становить 0,17 (був 0,14).

ЗАБОРГОВАНОСТІ

- У квітні порівняно з березнем підприємства суттєво накопичили заборгованості. Показник дебіторської заборгованості збільшився вдвічі, із -0,23 до -0,13, показник кредиторської заборгованості збільшився із -0,26 до -0,16. Показник податкової заборгованості збільшився менш істотно, із -0,29 до -0,20.
- У тримісячній перспективі очікується подальше збільшення показників за всіма видами заборгованостей. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ збільшився незначним чином, із -0,39 до -0,35. Показник очікувань для кредиторської заборгованості збільшився з -0,42 до -0,37. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ПОДАТКОВОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ збільшився з -0,44 до -0,37.

ЗАЙНЯТІСТЬ

- Тенденція до зменшення кількості працівників зберігається. ІНДЕКС ЗМІН ЗАЙНЯТОСТІ у квітні порівняно з березнем істотно не змінився та становить -0,07 (був -0,05).
- ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАЙНЯТОСТІ зменшується два місяці поспіль та становить -0,09 (був -0,07).
- ІНДЕКС ЗМІН КІЛЬКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСТКАХ незначним чином зменшився, із -0,16 до -0,20. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН суттєво не змінився та становить -0,25 (був -0,22).
- У квітні труднощі в пошуку працівників необхідної кваліфікації продовжили зростати. ІНДЕКС ТРУДНОЩІВ У ПОШУКУ НЕКВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ збільшився з 0,28 до 0,36. ІНДЕКС ТРУДНОЩІВ У ПОШУКУ КВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ збільшився з 0,33 до 0,37.

ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ ЗАМОВЛЕННЯМИ

- У квітні 2024 року портфель замовлень серед опитаних підприємств дещо знизився порівняно з початком року: середній термін нових замовлень склав 3,3 місяця, що дещо менше рівня березня (3,4 місяця) та січня - лютого (3,5 місяця).
- Частка підприємств, які мають замовлення не більше ніж на 2 місяці, склала 54%, що більше, ніж було у березні та лютому (51%-52%), але менше рівня січня (57%).

ПЕРЕШКОДИ ДЛЯ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

- Значення небезпеки для роботи, викликаної повномасштабним російським вторгненням, як перешкоди для бізнесу суттєво збільшилось: із 46% у березні до 55% у квітні, що є найвищим показником за весь період дослідження. Ця перешкода зайняла 1-ше місце в рейтингу перешкод.
- Зростання цін на сировину та товари дещо зменшилось у значенні (із 53% до 51%) та опустилось із 1-го на 2-ге місце рейтингу перешкод.
- Брак робочої сили також зменшився в значенні з 50% до 43% та опустився з 2-го на 3-тє місце.
- Перебої з електроенергією вдвічі зменшились у значенні: із 40% у березні до 21% у квітні.

ПЕРЕШКОДИ ДЛЯ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ ДО ВІЙНИ ТА ЗАРАЗ

- Щоквартально ми використовуємо список перешкод для зростання виробництва з довготривалого квартального опитування підприємств «Ділова думка».
- У квітні 2024 року серед таких перешкод для зростання виробництва найчастіше називали війну та несприятливу безпекову ситуацію.
- Друге, третє, четверте та п’яте місця, відповідно, зайняли низький попит, несприятлива політична ситуація (її значення зросло у квітні) та брак кваліфікованих працівників (його значення також зросло).
- Несприятливий регуляторний клімат зайняв 5-те місце цього рейтингу без істотних змін порівняно з попереднім кварталом.

ЗАВАНТАЖЕНІСТЬ ВИРОБНИЧИХ ПОТУЖНОСТЕЙ У ПЕРІОД ВІЙНИ

- У квітні 2024 року 13% підприємств повідомили, що працюють на повну потужність (100% і більше), що трішки нижче ніж попереднього місяця (14%). Однак це один із найвищих показників за всі хвилі опитування.
- Сумарно частка підприємств, які працюють майже на повну та повну потужність, становила 58% (58% у лютому та 57% у березні). Це може вказувати на «застигле» відновлення серед значної частини бізнесу.
- Незважаючи на виклики війни, лише 2% опитаних підприємств повідомили, що припинили свою діяльність упродовж війни, також лише 2% підприємств працювали на рівні менше ніж 25% від довоєнних обсягів виробництва.
- У квітні 2024 року лише 17% підприємств працювали менше ніж на половину потужності або не працювали порівняно з довоєнним часом (16% у березні).
- Середній бізнес найкраще приймає виклики: у квітні 2024 року майже на повну та повну потужність працювали 70% середніх підприємств, що трішки вище ніж декілька попередніх місяців (68% у січні – березні 2024).
- Харчова галузь залишається лідером відновлення: у квітні 70% підприємств харчової галузі працювали майже на повну та повну потужність (71% у березні). З останньої сходинки на третю піднялося виробництво будівельних матеріалів, для якого відповідний показник зріс із 26% у березні до 46% у квітні.
- На останній сходинці металургія та металообробка – на повну або майже повну потужність працювали лише 29% опитаних підприємств

ПІДПРИЄМСТВА-ЕКСПОРТЕРИ

- У квітні 2024 року 62% опитаних повідомили про експорт до війни, продовження експорту під час війни або ж започаткування експорту під час війни вперше.
- Більшості бізнесу вдалося налагодити експорт в умовах війни. У квітні 2024 року 84% опитаних вказали, що експортували до війни, а також продовжували експортувати впродовж останніх 12-ти місяців (84% у лютому).
- Частина бізнесу не може побороти нові виклики для експортної діяльності. Станом на квітень 2024 року 16% підприємств експортували до початку війни, але не змогли відновити експорту впродовж останніх 12-ти місяців. Подібні результати впродовж останнього року підтверджують стагнацію відновлення експортної діяльності.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА

- У квітні 2024 року частка позитивних оцінок політики уряду щодо підтримки бізнесу становить 8% та залишається без суттєвих змін уже майже рік. Частка негативних оцінок дещо зросла (із 17% до 20%).
- Частка нейтральних оцінок цієї політики у квітні не змінилась та становить 58%, як і у березні.

ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА КОРОТКОСТРОКОВІ ОЧІКУВАННЯ

ІНДЕКС ВІДНОВЛЕННЯ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ

Темпи відновлення ділової активності дещо сповільнились. Значення ІНДЕКСУ ВІДНОВЛЕННЯ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ (З РОКУ В РІК) незначним чином зменшилось після зростання минулого місяця, із 0,37 до 0,33. Водночас, у відсотковому розподілі суттєвих змін не відбулось. Частка опитаних, які вказали на погіршення ситуації, незначним чином збільшилась, із 10,6% до 12,0%. Водночас, частка тих, у кого ситуація покращилась, збільшилась із 47,4% до 45,3%. Частка тих, хто вважає, що в порівнянні з минулим роком нічого не змінилось, залишилась майже без змін та становить 42,7% (була 42,0%).

Розмір. Відновлення ділової активності суттєво залежить від розміру підприємства. Найкраще в порівнянні з минулим роком себе почувають середні підприємства, показник яких становить 0,45. Показник малих (0,36) та великих (0,34) є нижчим та приблизно однаковим. Найнижче та від’ємне значення показника мають мікропідприємства (-0,11).

Регіон. У регіональному розподілі найвищий показник мають Львівська, Івано-Франківська та Тернопільська (по 1,00 для кожної) області. Найнижчими є показники Волинської (-0,32), Сумської (-0,22) та Житомирської (-0,18) областей.

Галузь. У галузевому розрізі найвище значення індексу зафіксовано для хімічної (0,52). поліграфічної (0,50) та харчової (0,47) промисловості. Найнижчий показник має металообробка (-0,05).

Рис. 3. Індекс Відновлення Ділової Активності

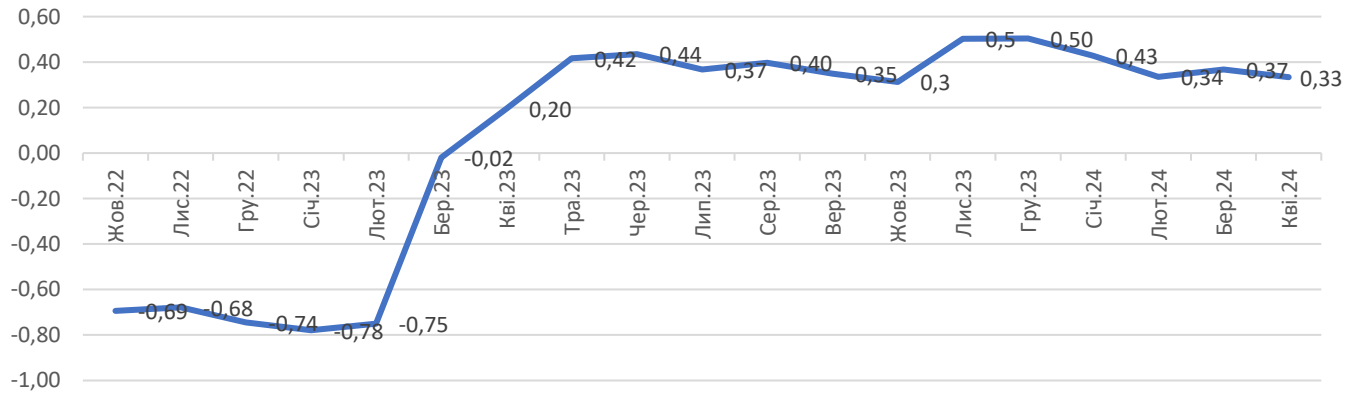

ПОКАЗНИКИ ТА ОЧІКУВАННЯ В ПЕРСПЕКТИВІ НА ПІВ РОКУ

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У квітні 2024 року поточні оцінки фінансово-економічної ситуації дещо погіршились. ІНДЕКС ПОТОЧНОЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ зменшився із 0,09 до 0,03, проте показник усе ще залишається додатним. Зменшилась і частка тих, хто оцінює фінансово-економічну ситуацію на підприємстві як добру (із 15,3% до 9,2%), і частка тих, що дають негативні оцінки (із 11,8% до 9,4%). Частка тих, хто вважає фінансово-економічну ситуацію на підприємстві задовільною, збільшилась із 73,0% до 81,4%.

Очікування на перспективу протягом шести місяців покращуються вже два місяці поспіль. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ збільшилось із 0,45 до 0,49, що є одним із найвищих показників за весь період досліджень. У відсотковому розподілі незначним чином збільшилась частка

«оптимістів» (із 48,3% до 51,7%), водночас, частка тих, хто очікує погіршення суттєво не змінилась та становить 4,5% (була 4,4%). Частка тих, хто не очікує жодних змін, зменшилась із 47,2% до 43,9%.

Водночас, частка тих, хто не зміг дати прогноз на наступні пів року, істотно не змінилась та становить 16,7% (було 17,4%).

Рис. 4. Фінансово-економічна ситуація на підприємстві, індекси

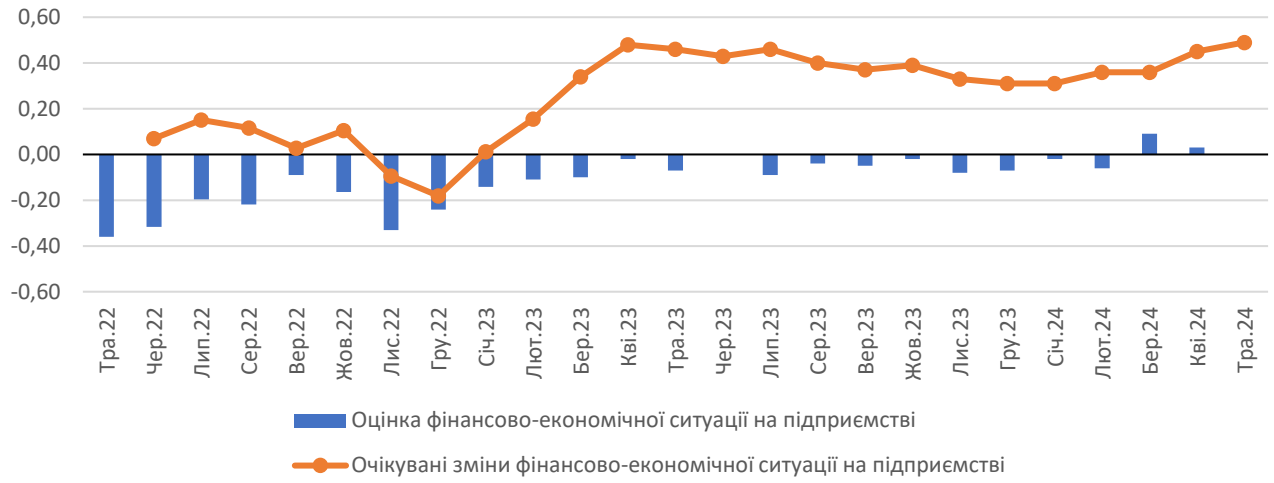

ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Оцінки загальноекономічного середовища також дещо погіршились. Значення відповідного ІНДЕКСУ у квітні зменшилось із 0,06 до 0,01. У відсотковому розподілі частка тих, хто оцінює загальноекономічне середовище як погане, змінилась незначним чином, зменшившись із 14,5% до 12,4%. Водночас частка тих, хто дає позитивні оцінки, зменшилась майже вдвічі, із 15,5% до 8,7%. Частка тих, хто вважає загальноекономічне середовище задовільним, збільшилась із 69,9% до 79,0%.

Прогнози підприємств щодо змін загальноекономічного середовища на майбутні шість місяців покращились: значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА збільшилось із 0,45 до 0,51. У відсотковому розподілі збільшилась частка «оптимістів» щодо змін загальноекономічного середовища, із 48,9% до 53,3%. При цьому частка «песимістів» зменшилась із 7,8% до 5,2%. Частка тих, хто вважає, що протягом майбутніх пів року загальноекономічне середовище істотно не зміниться, зменшилась із 43,3% до 41,5%.

Частка тих, хто не зміг дати прогнозів щодо стану загальноекономічного середовища, істотно не змінилась та становить 17,9% (була 18,9%).

Рис. 5. Загальноекономічне середовище, індекси

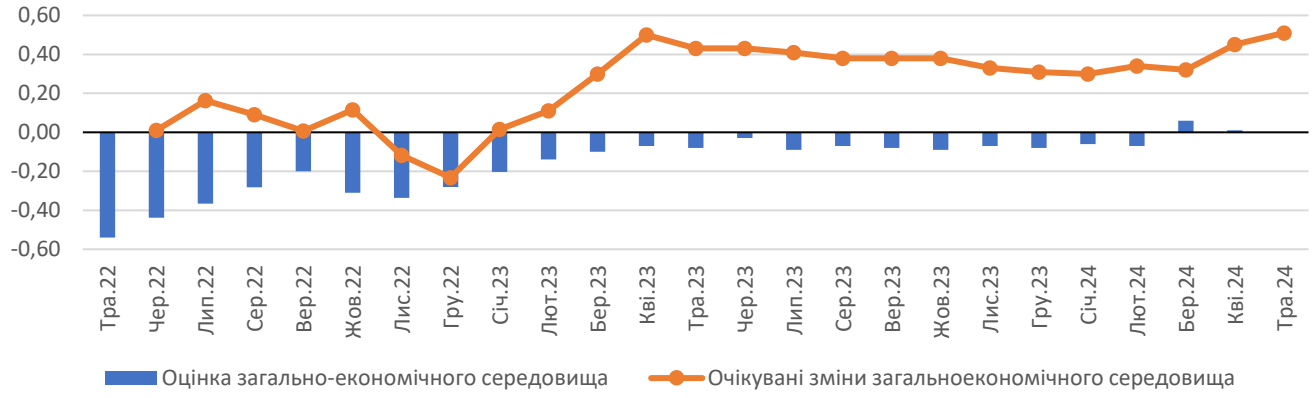

ПЛАНИ ЩОДО РОЗШИРЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НА НАСТУПНІ ДВА РОКИ

Очікування щодо ділової активності на наступні два роки суттєво не змінюються вже чотири місяці поспіль. Індекс очікуваних змін ділової активності становить 0,16 у квітні (був 0,15 у березні). У відсотковому розподілі суттєвих змін не відбулось. Частка тих, хто очікує розширення діяльності, становить 18,1% (була 17,5%), а частка тих, хто очікує її скорочення, становить 2,3% (була 2,8%). Частка тих, хто планує залишитись на поточному рівні, як і минулого місяця, становить 79,6%.

Відсоток тих, хто не зміг дати прогноз на таку далеку перспективу, у квітні залишився без істотних змін та становить 38,2% (був 39,4%)

Рис. 6. Очікування щодо ділової активності на 2 роки, індекс

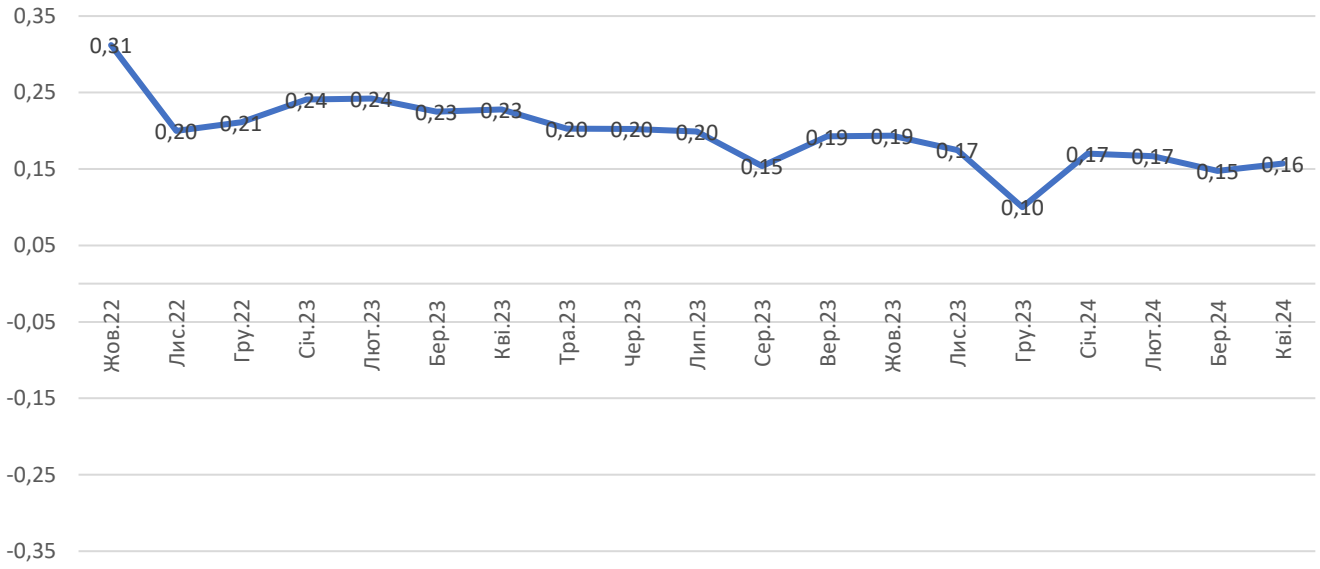

Розмір. Серед підприємств усіх розмірів найбільш оптимістичні плани на майбутнє мають мікропідприємства (0,34). Показники великих (0,18) та малих (0,14) є приблизно однаковими. Найнижчий показник мають середні підприємства (0,09).

Регіон. Зареєстровані суттєві регіональні відмінності. Найвищі показники очікувань мають підприємства Закарпатської (1,00), Хмельницької (0,58) та Чернігівської (0,57) областей. Показник Київської, Львівської, Івано-Франківської, Рівненської, Тернопільської, Одеської, Полтавської, та Харківської областей дорівнює нулю. Найнижче та від’ємне значення показника мають Житомирська (-0,05) та Дніпропетровська (-0,07) області.

Галузь. Очікування залежать від галузі промисловості. Металообробка (0,33) та легка (0,27) промисловість мають найвище значення. Показник виробництва будівельних матеріалів має найнижче значення та дорівнює нулю.

НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ

Дворічні очікування

Рівень невизначеності щодо планів підприємств на наступні два роки залишається низьким після суттєвого зниження в березні. Відповідь щодо перспектив на майбутні два роки не можуть дати 38,2% опитаних (було 39,4% у березні та 50,6% у лютому).

Рис. 7. Рівень невизначеності щодо діяльності підприємства у дворічній перспективі, % опитаних

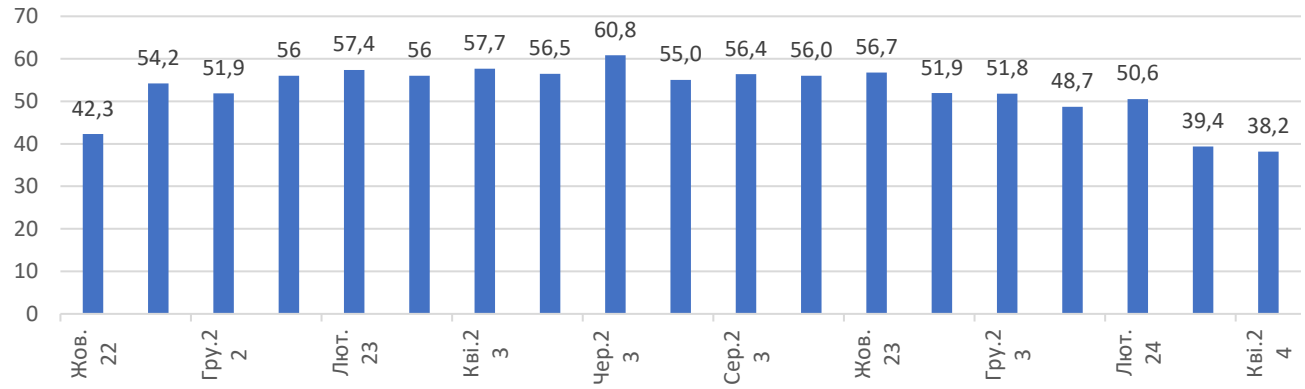

Рівень невизначеності щодо планів на дворічну перспективу залежить від розміру підприємства. Водночас, значення несуттєво збільшилось лише для малих підприємств. Показник є найнижчим для мікропідприємств, значення зменшилось із 36% до 31%. Показник малих підприємств незначним чином збільшився, із 40% до 42%, і це значення є найвищим. Показник середніх та великих підприємств є приблизно однаковим, він зменшився в обох випадках (із 39% до 37% та з 41% до 38% відповідно).

Рис. 8. Частка опитаних, що не змогли дати відповідь на питання про зміну на наступні два роки, за розміром підприємства

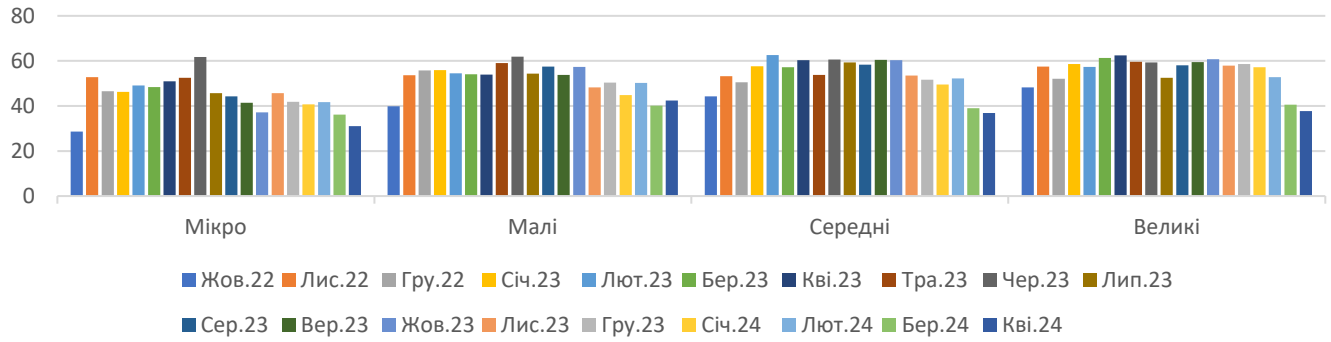

Піврічні очікування

Рівень невизначеності в прогнозах піврічної перспективи суттєво не змінився. Невизначеність для фінансово-економічної ситуації після збільшення в березні у квітні залишилась незмінною та становить 17%. А частка опитаних, що не змогли дати прогноз щодо змін загальноекономічного середовища, уже три місяці поспіль суттєво не змінюється та становить 18% (була 19% у березні).

Рис. 9. Рівень невизначеності фінансово-економічної ситуації та загальноекономічного середовища, %

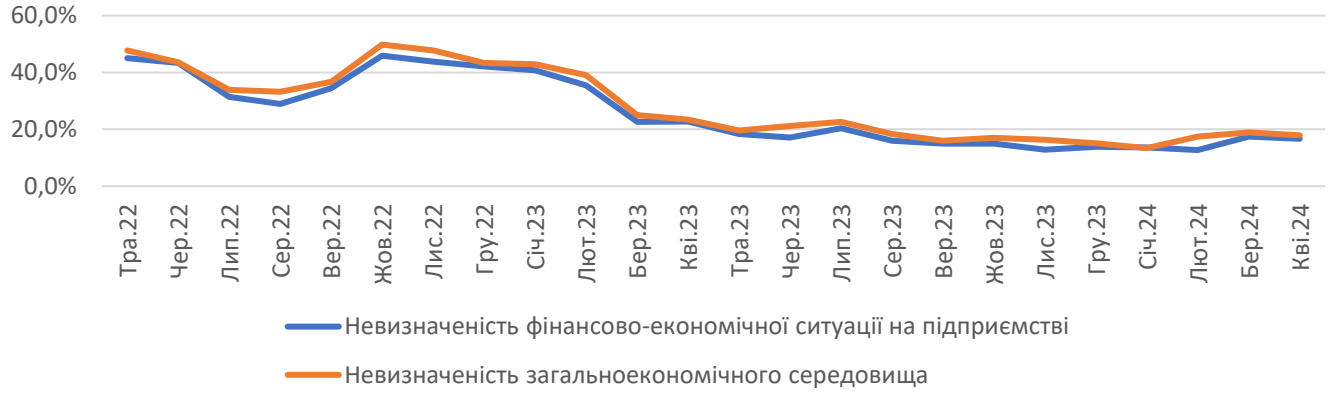

Рівень невизначеності щодо фінансово-економічної ситуації на підприємстві та її динаміка залежать від розміру підприємств. У відсотковому розподілі показник невизначеності для мікропідприємств залишається найвищим, він збільшився з 24% до 31%, зростання показника спостерігається вже три місяці поспіль. Рівень невизначеності для малих підприємств у квітні порівняно з березнем суттєво не змінився та становить 17% (був 16%). У березні невизначеність щодо фінансово-економічної ситуації на підприємстві для середніх підприємств зменшилась із 16% до 11%, що є найнижчим значенням. Показник невизначеності для великих підприємств суттєво не змінився та становить 19% (був 20%).

Рис. 10. Частка опитаних, що не змогли дати відповідь на питання про зміну фінансово-економічного середовища в перспективі на пів року

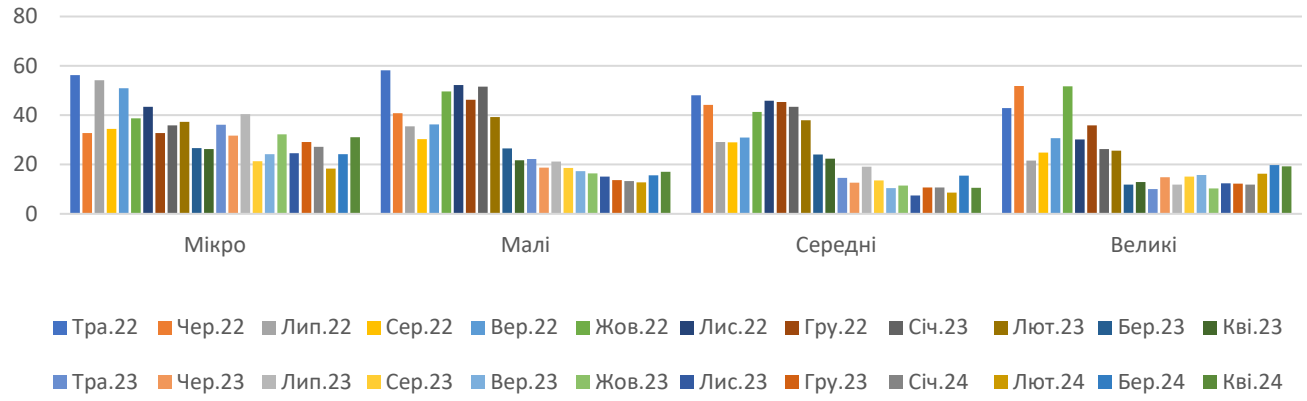

Невизначеність щодо загальноекономічного середовища, як і у випадку з фінансово-економічною ситуацією, **залежить від розміру підприємства.** Показник невизначеності мікропідприємств, залишається найвищим, він збільшився з 29% до 34%. Показник невизначеності для малих підприємств суттєво не змінюється вже три місяці поспіль та становить 16% (був 17% у березні), а показник середніх підприємств становить 11% (був 15% у березні та лютому). Рівень невизначеності щодо змін загальноекономічного середовища на пів року для великих підприємств залишився незмінним та становить 23%, як і минулого місяця.

Рис. 11. Частка опитаних, що не змогли дати відповідь на питання про зміну загальноекономічного середовища в перспективі на пів року

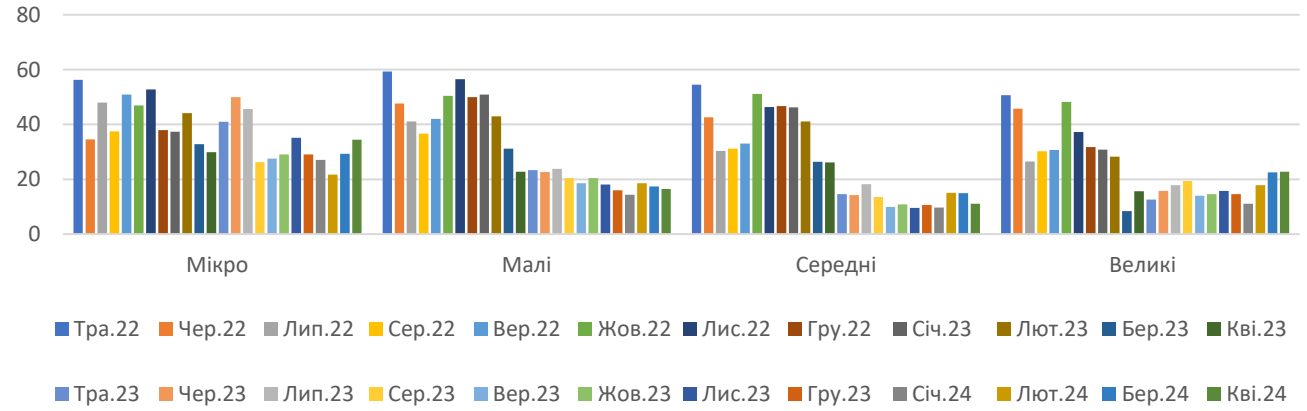

Тримісячні очікування

У квітні 2024 року показник невизначеності в короткостроковій перспективі незначним чином зменшився або суттєво не змінився для частини показників. Найвищим рівень невизначеності в тримісячній перспективі є для всіх видів заборгованостей. Показник невизначеності кредиторської заборгованості є найвищим, а зміни в порівнянні з минулим місяцем є незначними (13,4% у березні та 13,0% у квітні). Показник є однаковим

для податкової та дебіторської заборгованості та становить 12,4% (був 13,6% та 12,6%, відповідно, у березні). Показник невизначеності для цін на сировину та матеріали залишився незмінним та становить 10,3%, як і в березні, а для цін на готову продукцію показник суттєво не змінився (8,2% у березні та 9,0% у квітні). Рівень невизначеності для нових замовлень не змінився та становить 7,3%, як і в березні. Найнижчим рівень невизначеності є для запасів готової продукції, значення його несуттєво зменшилось, із 5,5% до 4,1%.

Рис. 12. Частка підприємств, які не змогли зробити прогноз про зміну показника в перспективі 3-х місяців, % опитаних

ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА КОРОТКОСТРОКОВІ ОЧІКУВАННЯ

АГРЕГОВАНИЙ ПОКАЗНИК ПЕРСПЕКТИВ ПРОМИСЛОВОСТІ

Значення агрегованого показника перспектив промисловості (АППП) залишилось незмінним. У квітні 2024 року показник становить 0,15, як і в березні.

Це стало можливим завдяки незначним змінам у складових показника: (1) *виробничі очікування* на наступні 3 - 4 місяці залишаються оптимістичними, із незначним зменшенням показника з 0,53 до 0,51. (2) *Оцінки портфелю нових замовлень* також суттєво не змінились, показник становить -0,07 (був -0,05), а (3) *оцінки запасів готової продукції* дещо зменшились, із 0,02 до -0,01, змінивши знак на від’ємний.

Рис. 13. Агрегований показник перспектив промисловості

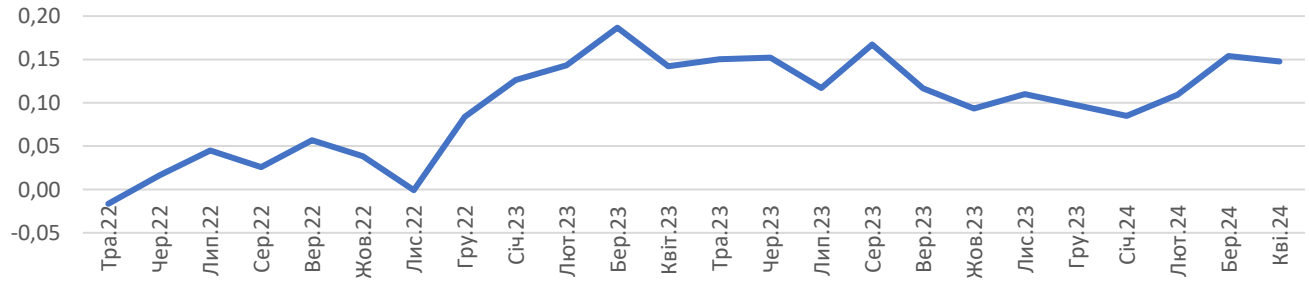

ВИРОБНИЦТВО

Зміни щодо попереднього місяця

Уже три місяці поспіль спостерігається тенденція до нарощування обсягів виробництва. ІНДЕКС ЗМІН ВИРОБНИЦТВА збільшився з 0,16 до 0,26. Частка підприємств, які скорочували обсяги виробництва, незначним чином зменшилась, із 12,1% до 10,7%. Водночас частка тих підприємств, які нарощували обсяги виробництва, суттєво зросла, із 24,8% у березні до 32,6% у квітні. Частка тих підприємств, на яких змін не відбувалось, зменшилась із 63,1% до 56,7%.

Розмір. Серед підприємств різних розмірів найкращі результати мають великі (0,32) підприємства. Показник середніх (0,27) та малих (0,23) підприємств є приблизно однаковим. Значення мікропідприємств є найнижчим та від’ємним (-0,19).

Регіон. Регіональні відмінності дуже суттєві (найбільше значення 0,53, а найменше — -0,30). Найкращі результати мали підприємства Полтавської (0,53), Одеської (0,52) та Львівської (0,50) областей. Найнижчі та від’ємні значення індексу зафіксовано для підприємств Чернівецької (-0,11) та Харківської (-0,30) областей.

Галузь. Значення індексу різняться для секторів та галузей. Найкраща ситуація в хімічній (0,34) та легкій (0,31) промисловості. Найнижче і єдине від’ємне значення має поліграфія (-0,10).

Рис. 14. Індекси змін виробництва

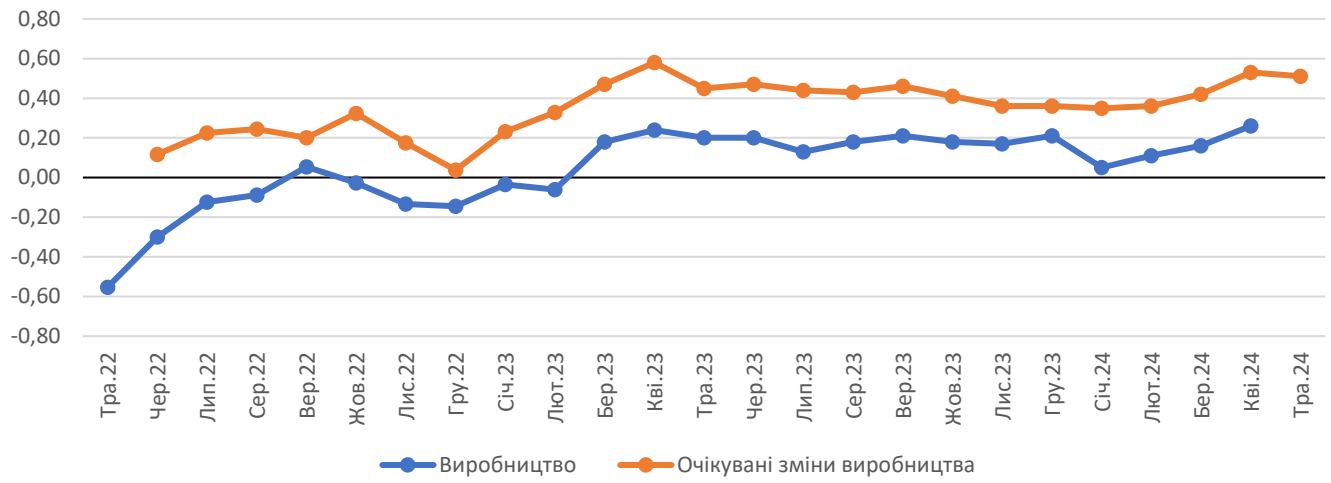

Очікування щодо змін виробництва

Очікування щодо зростання обсягів виробництва суттєво не змінились. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ВИРОБНИЦТВА зменшився незначним чином, із 0,53 до 0,51. Частка підприємств, на яких планується зростання виробництва, зменшилась із 54,4% до 50,5%. Частка тих, хто не очікує змін, збільшилась із 41,5% до 46,1%. Частка підприємств, які планують скорочувати виробництво, суттєво не змінилась та становить 3,4% (була 4,1%).

Розмір. Очікування щодо виробництва залежать від розміру підприємств. Найбільш оптимістичним є показник великих (0,60) підприємств. Значення середніх (0,49) та малих (0,44) є приблизно однаковим. Найнижчим є значення для мікропідприємств (0,25).

Регіон. Плани підприємств суттєво залежать від регіону розташування. Найбільш оптимістичні плани щодо зростання обсягів виробництва мають Полтавська, Івано-Франківська, Львівська та Тернопільська (по 1,00 для кожної) області. Найнижче та єдине від’ємне значення показника має Харківська область (-0,15).

Галузь. Виробничі очікування на три місяці залежать від галузі. Найвищими є показники очікувань харчової (0,58) промисловості та поліграфії (0,57). Найнижче значення показника має виробництво будівельних матеріалів (0,16).

ПРОДАЖІ

Зміни щодо попереднього місяця

У квітні продовжилась тенденція до зростання обсягів продажів. ІНДЕКС ЗМІН ПРОДАЖІВ збільшився з 0,16 до 0,26. У відсотковому розподілі частка тих, хто скорочував обсяги виробництва, несуттєво зменшилась, із 13,4% до 11,5%. Також зменшилась частка підприємств, на яких не відбувалось змін, із 60,9% до 55,7%. Водночас, частка підприємств, які нарощували обсяги продажів, суттєво зросла, із 25,7% до 32,8%.

Розмір. ІНДЕКС ЗМІН ПРОДАЖІВ великих (0,35) підприємств є найвищим. Водночас, значення для середніх (0,26) та малих (0,22) підприємств є приблизно однаковим. Найнижче та єдине від’ємне значення показника мають мікропідприємства (-0,21).

Регіон. Найвище значення ІНДЕКСУ ЗМІН ПРОДАЖІВ зафіксовано для Полтавської (0,53), області а також для Львівської та Закарпатської (по 0,50 для кожної) областей. Найнижче та від’ємне значення показника мають Чернівецька (-0,11), Сумська (-0,20) та Харківська (-0,30) області.

Галузь. Найвищий ІНДЕКС ЗМІН ПРОДАЖІВ мають хімічна та легка (по 0,31 для кожної галузі), а також харчова (0,28) промисловість. Найнижчий показник, значення якого дорівнює нулю, має поліграфія.

Очікувані зміни продажів

Очікування щодо обсягів продажів суттєво не змінились. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ОБСЯГІВ ПРОДАЖІВ становить 0,52 (був 0,53). У відсотковому розподілі суттєвих змін не відбулось. Частка тих, хто планує скорочувати продажі, істотно не змінилась та становить 3,2% (була 4,1%), так само як і частка тих, хто планує їх нарощувати, яка становить 52,0% (була 53,7%). Відсоток опитаних, які вважають, що нічого не зміниться, становить 44,8% (був 42,2%).

Розмір. Показник очікувань для великих (0,59) підприємств є найвищим. Значення показника середніх (0,51) та малих (0,47) є приблизно однаковим. Показник мікропідприємств (0,26) є значно нижчим.

Регіон. У розрізі регіонів найкращі очікування зафіксовано в Полтавській, Львівській, Тернопільській та Івано-Франківській (по 1,00 для кожної) областях. Показник очікувань Харківської області має єдине від’ємне значення, яке становить -0,15.

Галузь. Найвищі показники очікувань стосовно продажів має харчова (0,58) промисловість. Показник щодо зростання продажів для виробництва будівельних матеріалів (0,16) є найнижчим.

Рис. 15. Індекси змін продажів

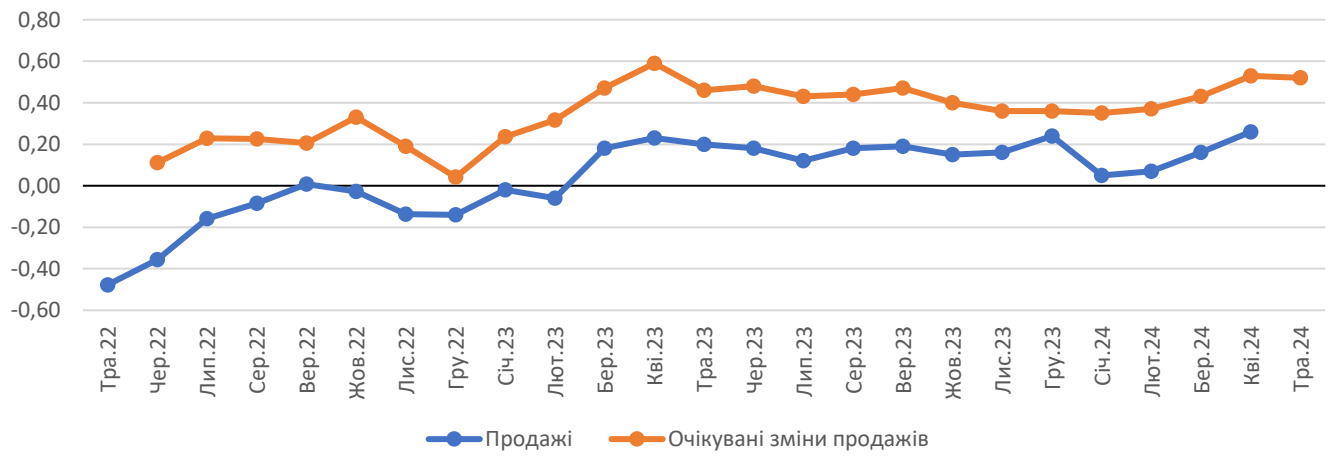

ЕКСПОРТ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи зростання експорту суттєво прискорились. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЕКСПОРТУ збільшилось із 0,04 до 0,12. Частка опитаних, у яких обсяги експорту скоротились, дещо зменшилась, із 16,1% до 13,2%. Водночас частка підприємств, які нарощували експорт, істотно зросла, із 16,8% до 21,2%. При цьому, частка тих підприємств, на яких обсяги експорту залишились без змін, незначним чином зменшилась, із 67,1% до 65,6%.

Розмір. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЕКСПОРТУ є вищим та приблизно однаковим для середніх (0,18) та великих (0,17) підприємств. Значення для малих (-0,13) та мікропідприємств (-0,21) є суттєво нижчим та має від’ємне значення.

Регіон. У регіональному розрізі найвищими є показники Львівської (0,50) та Івано-Франківської (0,38) областей. Найнижчим є значення для м. Києва (-0,62) та Сумської (-0,60) області.

Галузь. У галузевому розподілі найкращий ІНДЕКС ЗМІН ЕКСПОРТУ має легка (0,31) промисловість. Найнижче значення, яке дорівнює нулю має, поліграфія.

Очікувані зміни експорту

Очікування щодо змін експорту суттєво не змінились після істотного зростання минулого місяця. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЕКСПОРТУ становить 0,43 (було 0,45). Частка тих, хто планує нарощувати експорт, дещо зменшилось із 45,0% до 42,9%. Частка тих, хто планує його скорочувати, суттєво не змінюється вже три місяці поспіль та становить 4,4% (була 4,5% у березні). Частка тих, хто не очікує жодних змін, незначним чином збільшилась, із 50,5% до 52,7%.

Розмір. Найвищий та приблизно однаковий показник очікувань щодо експорту мають великі (0,53) та середні (0,43) підприємства. Показник малих підприємств становить 0,20. Найнижчі очікування щодо експорту мають мікропідприємства, показник яких становить 0,10.

Регіон: Найвище значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЕКСПОРТУ зафіксовано для підприємств Львівської, Івано-Франківської та Тернопільської (по 1,00 для кожної) областей. Найгіршими є очікування представників бізнесу Чернівецької (-0,04) та Харківської (-0,19) областей.

Галузь. Найвище значення індексу очікуваних змін експорту мають харчова (0,48) промисловість. Найнижче та єдине від’ємне значення показника має виробництво будівельних матеріалів (-0,22).

Рис. 16. Індекси змін експорту

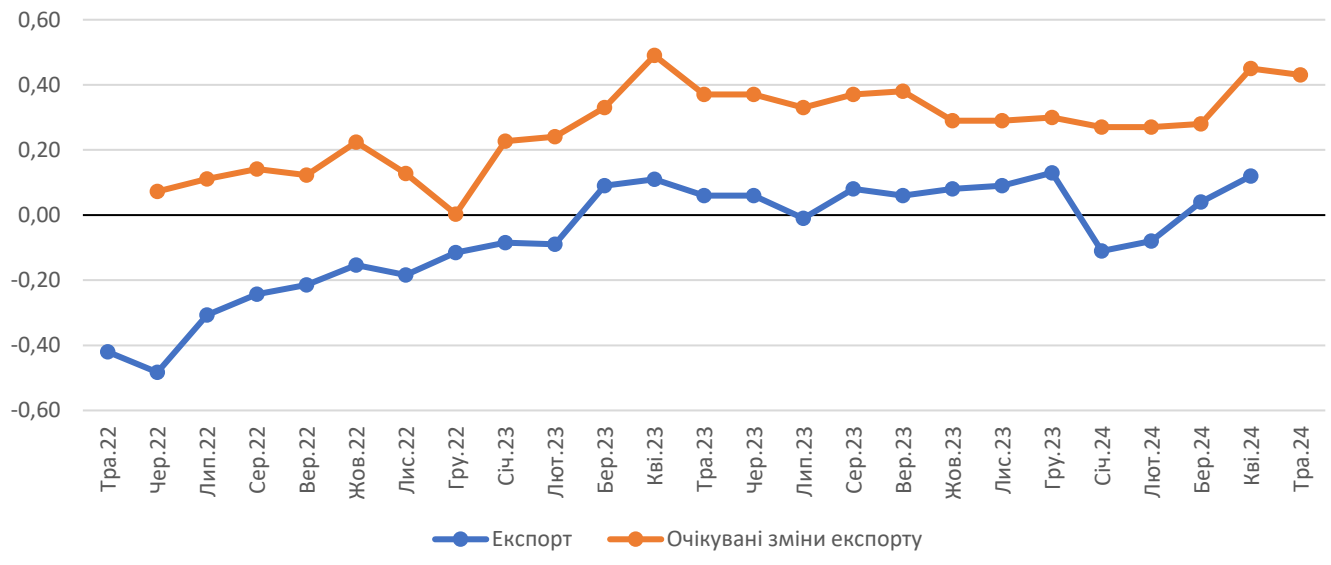

ЗАПАСИ СИРОВИНИ

Зміни щодо попереднього місяця

Зберігається тенденція до сповільнення темпів скорочення запасів сировини. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ у квітні порівняно з березнем збільшилось із 0,09 до 0,14. Частка респондентів, що повідомили про накопичення запасів сировини за минулий місяць, дещо зросла, із 20,0% до 23,2%. Водночас, частка опитаних, що вказали на їх скорочення, зменшилась із 13,6% до 10,6%. Частка підприємців, у яких у порівнянні з минулим місяцем нічого не змінилось, залишилась майже без змін та становить 66,2% (була 66,4%).

Розмір. ІНДЕКС ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ є найвищим для великих (0,21) підприємств. Показник середніх (0,11) та малих (0,13) є суттєво нижчим та приблизно однаковим. Показник мікропідприємств є найнижчим, його значення дорівнює нулю.

Регіон. Найчастіше про накопичення запасів сировини повідомляють у Полтавській (0,84), Львівській (0,54) та Івано-Франківській (0,47) областях. Показники м. Києва (-0,38), Вінницької (-0,28) та Дніпропетровської (-0,26) областей є найнижчими.

Галузь. У галузевому розподілі додатне значення мають хімічна (0,22) та харчова (0,18) промисловість. Показники поліграфії (-0,33) та деревообробної (-0,05) промисловості є найнижчими.

Очікувані зміни запасів сировини

На наступні три місяці підприємці не очікують суттєвих змін показника: ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ становить 0,35 (був 0,34). Частка респондентів, які очікують накопичення запасів сировини, суттєво не змінилась та становить 39,5% (була 40,0%), водночас, частка тих, хто вважає, що запаси сировини будуть скорочуватись, дещо зменшилась, із 9,2% до 7,5%. Частка тих, хто вважає, що ситуація не зміниться, збільшилась із 50,8% до 53,0%.

Розмір. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ є вищим для великих (0,44) та середніх (0,37) підприємств. Показник малих (0,22) та мікропідприємств (0,19) є приблизно однаковим.

Регіон. Найвищим ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ є для Івано-Франківської, Львівської та Тернопільської (по 1,00 для кожної) областей. Найнижчим значення індексу є для м. Києва (-0,45), а також для Сумської та Харківської (по -0,15 для кожної) областей.

Галузь. У галузевому розрізі найвищий показник очікувань щодо змін запасів сировини має харчова (0,48) промисловість. Найнижче значення мають деревообробна (0,05) промисловість та машинобудування (0,06).

Рис. 17. Індекси змін запасів сировини

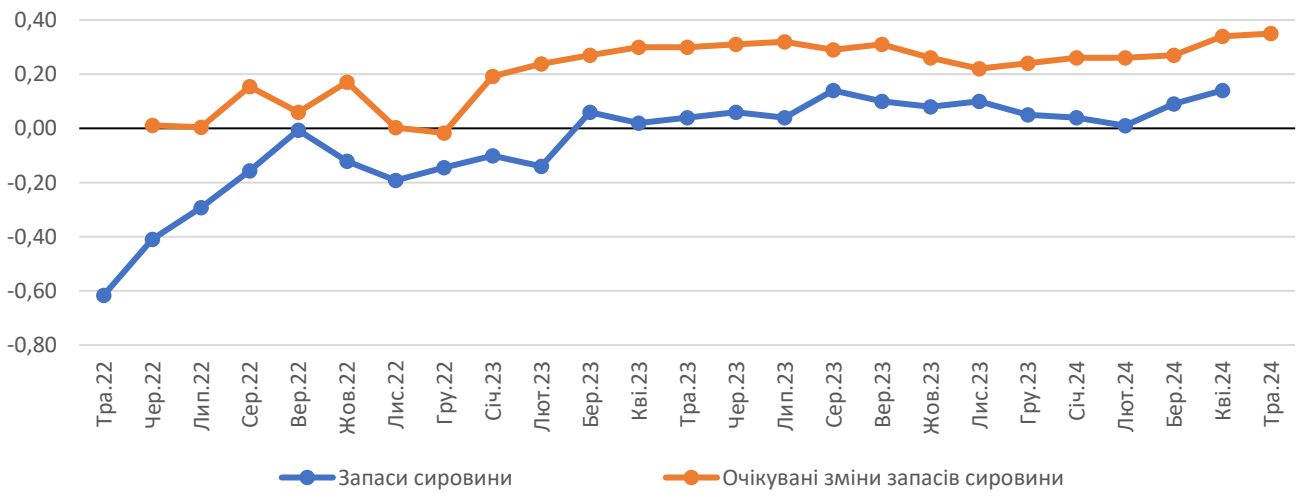

ЗАПАСИ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи скорочення запасів готової продукції дещо сповільнились. Значення відповідного індексу в березні незначним чином зменшилось, із -0,19 до -0,21. Частка респондентів, що повідомили про скорочення запасів готової продукції, суттєво не змінилась та становить 31,8% (була 29,1%), водночас, частка тих респондентів, у яких запаси зросли, дещо збільшилась, із 7,9% до 9,7%. Частка респондентів, які зовсім не відчули змін, зменшилась із 63,0% до 58,5%.

Розмір. Значення індексу залежно від розміру підприємства є нижчим та приблизно однаковим для малих (-0,29) та середніх (-0,31) підприємств. Показник великих підприємств становить -0,06. Показник мікропідприємств має найвище, хоча все ще від’ємне, значення, яке становить -0,02.

Регіон. Значення індексу залежить від регіону. Найчастіше про накопичення запасів готової продукції говорять на підприємствах Черкаської (0,17), Запорізької (0,14) та Чернігівської (0,09) областей. Найнижчим є індекс Тернопільської (-0,85) та Львівської (-0,82) областей.

Галузь. У галузевому розподілі найнижчими є значення для харчової (0,36) промисловості та виробництва будівельних матеріалів (-0,27). Найвище та єдине додатне значення має машинобудування (0,03).

Рис. 18. Індекси змін запасів готової продукції

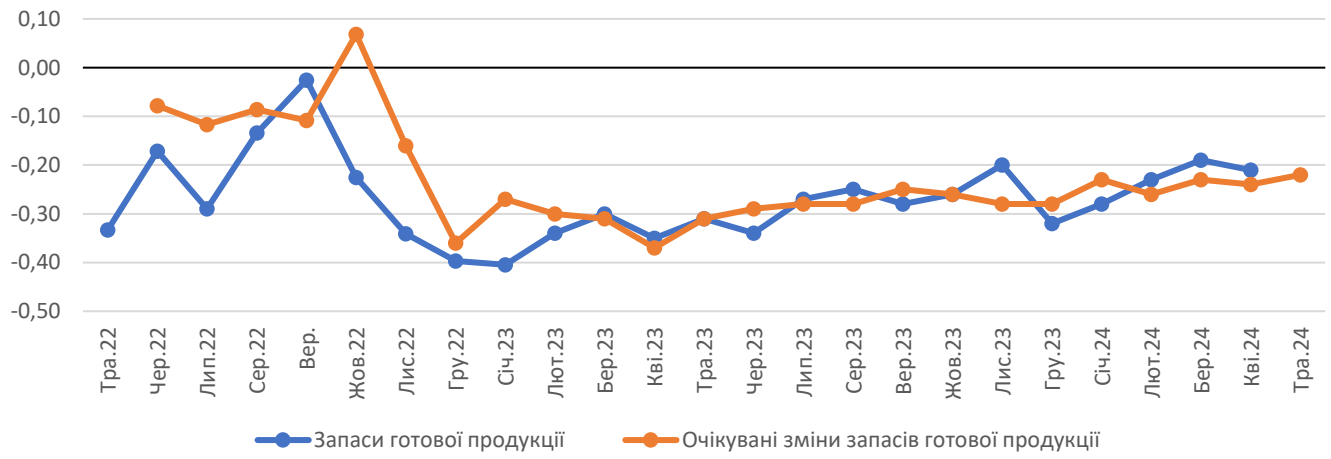

Очікувані запаси готової продукції

У майбутньому керівники підприємств не очікують суттєвих змін показника. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАПАСІВ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ становить -0,22 (був -0,24). У відсотковому розподілі незначним чином зросла й частка опитаних, які вважають, що запаси готової продукції в наступні три місяці скорочуватимуться (із 32,6% до 34,4%), і частка тих, хто очікує їх накопичення (із 7,9% до 9,2%). Відсоток тих, хто вважає, що нічого не зміниться, зменшився із 59,4% до 56,4%.

Розмір. Значення показника залежить від розміру підприємства. Значення індексу є нижчим та знаходиться приблизно в одному діапазоні для середніх (-0,34), малих (-0,30) та мікропідприємств (-0,27). Показник великих (-0,03) підприємств є суттєво вищим.

Регіон. У регіональному розподілі найвищим є значення для Запорізької (0,40) та Черкаської (0,33) областей. Показник очікувань для Закарпатської області дорівнює нулю. Найнижчим є показник Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської (по -1,00 для кожної) області.

Галузь. Значення індексу є найвищим для машинобудування (0,07). Найнижчим є показник поліграфії (-0,43) та харчової і легкої (по -0,38 для кожної) промисловості.

НОВІ ЗАМОВЛЕННЯ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи зростання нових замовлень суттєво прискорились. ІНДЕКС ЗМІН НОВИХ ЗАМОВЛЕНЬ у квітні збільшився з 0,15 до 0,21. У відсотковому розподілі частка тих, у кого зросла кількість нових замовлень, збільшилась із 25,6% до 30,9%. Водночас, частка тих, хто повідомив про скорочення їх кількості, суттєво не змінилась та становить 13,0% (була 13,8%). Частка тих, хто не відчув змін, зменшилась із 60,6% до 56,0%.

Розмір. Значення індексу є вищим та приблизно однаковим для великих (0,23), малих (0,22) та середніх (0,21) підприємств. Найнижче значення мають мікропідприємства (-0,16).

Регіон. Серед регіонів нові замовлення найбільше зростали в Полтавській (0,74), та Львівській (0,50) областях, у той час як у Харківській (-0,30), Сумській (-0,14) та Чернівецькій (-0,14) областях обсяг нових замовлень найбільше скорочувався.

Галузь. Найкраще попереднього місяця ситуація з новими замовленнями складалась для легкої (0,29) та харчової (0,25) промисловості. Найнижчий показник, значення якого дорівнює нулю, має поліграфія.

Рис. 19. Індекси змін нових замовлень

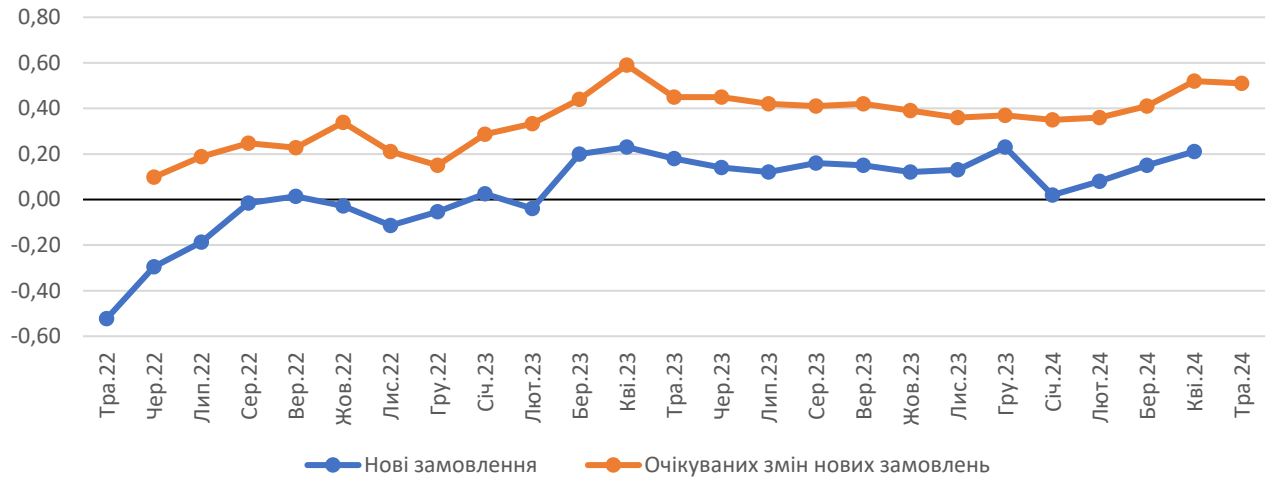

Очікувані зміни нових замовлень

У наступні три місяці підприємці не очікують суттєвих змін показника. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН НОВИХ ЗАМОВЛЕНЬ становить 0,51 (було 0,52). У відсотковому розподілі частка респондентів, що очікують на зростання нових замовлень, зменшилась із 53,5% до 50,8%, водночас, частка респондентів, які очікують на скорочення обсягу нових замовлень, суттєво не змінилась та становить 3,0% (була 4,4%). Частка тих, хто не очікує жодних змін у наступні три місяці збільшилась із 42,1% до 46,1%.

Розмір. Показник очікувань є найвищим для великих підприємств (0,58). Показник середніх (0,51) та малих (0,43) підприємств є дещо нижчим. Показник мікропідприємств має найнижче значення та становить 0,29.

Регіон. Значення індексу мають суттєві регіональні відмінності. У Львівській, Тернопільській та Івано-Франківській (по 1,00 для кожної) областях бізнес більшою мірою ніж в інших регіонах очікує на збільшення нових замовлень. Разом із тим, показник Харківської (-0,15) області єдиний має від’ємне значення.

Галузь. Найкращі очікування щодо нових замовлень мають харчова (0,61) промисловість та поліграфія (0,40). Показник виробництва будівельних матеріалів (0,17) є найнижчим.

Забезпеченість замовленнями наперед

У квітні 2024 року середній термін забезпеченості новими замовленнями для опитаних підприємств дещо знизився порівняно з початком року: він склав 3,3 місяця (середнє значення), що дещо менше рівня березня (3,4 місяця) та січня - лютого (3,5 місяця).

Частка підприємств, які мають замовлення не більше ніж на 2 місяці, склала 54%, що більше, ніж було у березні та лютому (51% - 52%), але менше рівня січня (57%).

Рис. 20. Час, на який підприємства забезпечені замовленнями

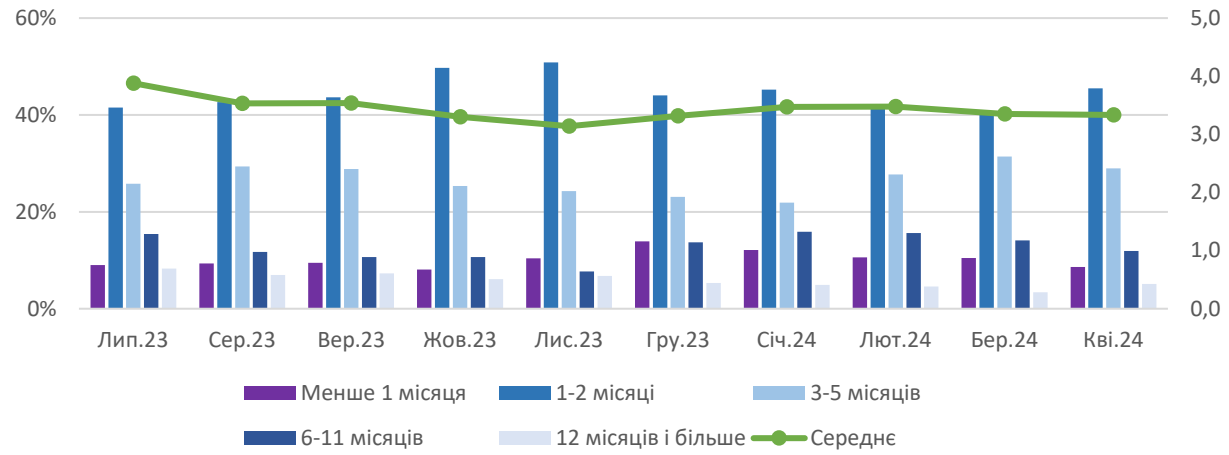

Розмір. Забезпеченість замовленнями зростає зі збільшенням розміру підприємств. Так, мікропідприємства в середньому забезпечені новими замовленнями лише на два місяці (медіанне значення), тоді як малий бізнес – на 2,4 місяця, середній – на 3,6 місяця та великий – на 4,9 місяця.

65% мікропідприємств та 69% малих підприємств мають замовлення лише на період до двох місяців. Водночас 27% великих підприємств та 20% середніх забезпечені замовленнями на шість місяців і більше.

Галузь. У квітні 2024 року порівняно найдовші середні терміни нових замовлень було зафіксовано в хімічній промисловості (3,4 місяця) та в машинобудуванні (3,3 місяця)[1].

Найкоротший середній термін нових замовлень спостерігається в галузі виробництва будівельних матеріалів (1,6 місяця). 91% підприємств цієї галузі повідомив про те, що має замовлення терміном лише до двох місяців.

Регіон. Між підприємствами в різних областях спостерігаються відмінності в забезпеченні замовленнями[2]. Середній термін забезпечення замовленнями найбільший для підприємств Київської області, для яких в середньому він склав 8,8 місяця. Також термін замовлень порівняно високий для підприємств Полтавської, Одеської, Рівненської та Волинської областей (більше 5 місяців).

З іншого боку, найменший середній період замовлень – до двох місяців – зафіксований у Чернівецькій, Харківській, Чернігівській, Житомирській та Львівській областях.

ЦІНИ НА СИРОВИНУ ТА МАТЕРІАЛИ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи зростання цін на сировину та матеріали сповільнюються. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЦІН НА СИРОВИНУ ТА МАТЕРІАЛИ суттєво зменшилось, із 0,29 до 0,19. Частка керівників підприємств, що вказали на збільшення цін

[1] Подані середні значення. У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що ввійшли до категорії «Інші виробництва».

[2] До порівняння не включено регіони, у яких не були опитані підприємства. Детальніше див. розділ «Вибірка».

у квітні, зменшилась із 32,3% до 23,2%. Водночас, частка тих, хто вважає, що ціни не змінювались порівняно з попереднім місяцем, зросла з 65,6% до 74,1%. Частка тих, хто говорить про зменшення цін на сировину та матеріали, також істотно не змінилась та становить 2,7% (була 2,1%).

Розмір. У залежності від розміру підприємства найчастіше про збільшення цін на сировину та матеріали говорять керівники мікропідприємств (0,32). Показник малих (0,24) та великих (0,22) підприємств є приблизно однаковим. Значення середніх підприємств є найнижчим та становить 0,13.

Регіон. Зафіксовано суттєві регіональні відмінності. Значення індексу є вищим для Полтавської (0,95) області, м. Києва (0,81) та Сумської (0,79) області. Показники Вінницької (-0,08) та Харківської (-0,05) областей є найнижчими та мають від’ємне значення.

Галузь. У галузевому розрізі значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЦІН НА СИРОВИНУ ТА МАТЕРІАЛИ є найвищим для виробництва будівельних матеріалів та поліграфії (по 0,03 для кожної галузі). Найнижче значення індексу мають легка (0,19) та харчова (0,18) промисловості.

Очікувані зміни цін на сировину та матеріали

У наступні три місяці бізнес очікує на незначне зростання показника. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЦІН НА СИРОВИНУ ТА МАТЕРІАЛИ, хоча і несуттєво, проте збільшився, із 0,15 до 0,18. У відсотковому розподілі зміни є незначними. Частка респондентів, які вважають, що змін не відбудеться, майже не змінилась та становить 78,8% (була 78,7%). Частка тих, хто очікує на підвищення цін також суттєво не змінилась та становить 18,9% (була 18,1%). Частка тих, хто вважає, що ціни на сировину та матеріали в наступні три місяці зменшуватимуться, також майже не змінилась та становить 2,3% (була 3,2%).

Розмір. У залежності від розміру показник великих підприємств є найвищим та становить 0,29. Показник середніх (0,15), малих (0,11) та мікропідприємств (0,14) є нижчим та знаходиться приблизно в одному діапазоні.

Регіон. Найбільше про можливе збільшення цін на сировину та матеріали говорять у Полтавській (1,00) та Сумській (0,58) областях. Показник Рівненської (-0,04) області є найнижчим та має єдине від’ємне значення.

Галузь. У галузевому розрізі найвище значення індексу має легка (0,31) промисловість. Найнижчий показник має виробництво будівельних матеріалів (-0,13).

Рис. 21. Індекси змін цін на сировину та матеріали

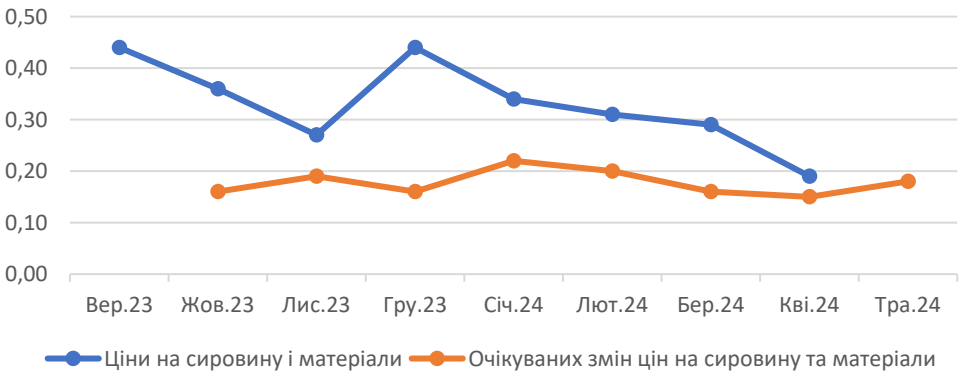

ЦІНИ НА ГОТОВУ ПРОДУКЦІЮ (ВІДПУСКНІ ЦІНИ)

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи зростання цін на готову продукцію сповільнюються. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЦІН НА ГОТОВУ ПРОДУКЦІЮ зменшилось із 0,27 до 0,19. Частка керівників підприємств, що вказали на підвищення цін у квітні,

зменшилась із 29,0% до 22,1%. Частка тих, хто вважає що ціни не змінювались порівняно з попереднім місяцем, збільшилась із 69,1% до 75,5%. Частка респондентів які говорять про зниження цін, істотно не змінилась та становить 2,5% (була 1,9%).

Розмір. У залежності від розміру підприємства, найчастіше про збільшення цін на готову продукцію говорять на малих (0,25), великих (0,21) та мікропідприємствах (0,20). Показник середніх (0,14) підприємств є суттєво нижчим.

Регіон. Зафіксовано суттєві регіональні відмінності. Значення індексу є вищим для Полтавської (1,00) та Сумської (0,84) областей. Показник Вінницької (-0,04) та Харківської (-0,05) є найнижчим та має від’ємні значення.

Галузь. У галузевому розрізі значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЦІН НА ГОТОВУ ПРОДУКЦІЮ є найвищим для виробництва будівельних матеріалів (0,37) та деревообробної (0,25) промисловості. Найнижче значення індексу мають металообробка та машинобудування (по 0,17 для кожної галузі).

Очікувані зміни цін на готову продукцію

На наступні три місяці керівники підприємств очікують на зростання показника. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЦІН НА ГОТОВУ ПРОДУКЦІЮ збільшився з 0,14 до 0,17. Частка респондентів, що не планують змін, майже не змінилась та становить 79,4% (була 80,5%). Частка опитаних, що планують підвищення цін у наступні три місяці, дещо зросла, із 16,1% до 18,1%. Частка тих, хто вважає що ціни на сировину та матеріали в наступні три місяці зменшуватимуться, також істотно не змінилась та становить 2,5% (була 3,4%).

Розмір. У залежності від розміру показник великих (0,28) підприємств є найвищим. Показник середніх (0,14), мікропідприємств (0,13) та малих (0,10) підприємств є суттєво нижчим та приблизно однаковим.

Регіон. Найбільше про можливе підвищення відпускних цін говорять у Полтавській (1,00) та Сумській (0,69) областях. Показник Рівненської (-0,04) області має найнижче та єдине від’ємне значення.

Галузь. У галузевому розрізі найвище значення індексу мають легка та хімічна (по 0,28 для кожної) промисловість. Найнижчий показник очікувань із єдиним від’ємним значенням має виробництво будівельних матеріалів (-0,12).

Рис. 22. Індекси змін цін на готову продукцію

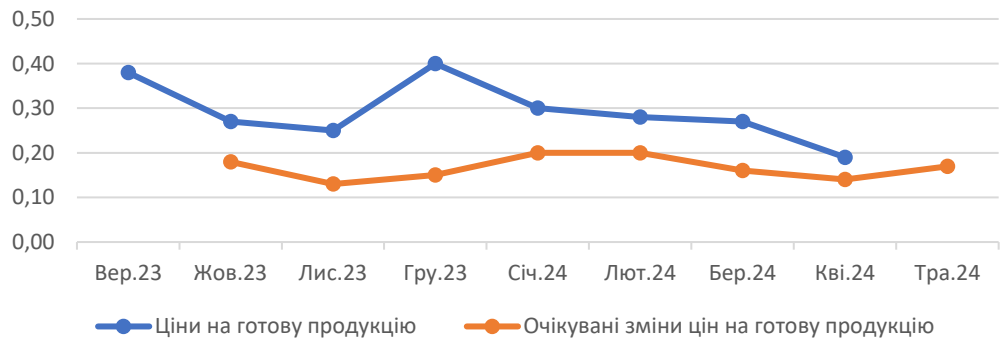

ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ

Зміни щодо попереднього місяця

Показник дебіторської заборгованості суттєво погіршився. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ у квітні збільшилось майже вдвічі, із -0,23 до -0,13. Частка тих, хто повідомив про скорочення заборгованості, суттєво зменшилась, із 32,9% до 24,0%. Водночас частка тих, у кого накопичилась заборгованість, незначним чином збільшилась, із 7,2% до 10,0%. Частка тих, для кого нічого не змінилось, збільшилась із 59,9% до 66,0%.

Розмір. Ситуація із дебіторською заборгованістю є кращою для малих (-0,21) підприємств. Показник середніх (-0,15) та мікропідприємств (-0,13) є приблизно однаковим. Найгірша ситуація у великих підприємств, значення яких є додатним та становить 0,01.

Регіон. Зафіксовані суттєві регіональні різниці в значеннях цього показника. У розрізі регіонів додатне значення показника зафіксовано в м. Києві (0,48), Закарпатській (0,17), Вінницькій (0,16) Київській (0,15) та Хмельницькій (0,04) областях. Водночас у Сумській (-0,71), Житомирській (-0,70), Дніпропетровській (-0,68) областях показник дебіторської заборгованості скоротився найбільше.

Галузь. При галузевому розподілі найвищий показник дебіторської заборгованості має хімічна (0,14) промисловість, показник поліграфії дорівнює нулю. Найнижчий показник у виробництва будівельних матеріалів (-0,27) та харчової (-0,21) промисловості.

Очікувані зміни дебіторської заборгованості

У перспективі трьох місяців підприємці очікують на подальше, хоча і незначне, накопичення заборгованості. Індекс очікуваних змін дебіторської заборгованості дещо збільшився, із -0,39 до -0,35. Частка опитаних, що очікують накопичення заборгованості, істотно не змінилась та становить 3,4% (була 4,5%), водночас, частка тих, хто очікує на її скорочення, зменшилась із 43,7% до 39,6%. Частка тих, хто вважає, що нічого не зміниться, збільшилась із 51,8% до 57,0%.

Розмір. При розподілі за розміром краще значення показника мають малі (-0,44) та середні (-0,38) підприємства. Показник очікувань для мікропідприємств становить -0,30. Найгірші очікування щодо змін дебіторської заборгованості мають великі підприємства (-0,20).

Регіон. У регіональному розподілі найбільше та вище за нуль значення мають м. Київ (0,29), Кіровоградська (0,11) та Вінницька (0,06) області. Найнижчим є показник Сумської (-1,00) та Тернопільської (-0,95) областей

Галузь. Найвищим є показник очікувань щодо накопичення дебіторської заборгованості для металообробки, значення для якої становить -0,07. Найнижчий показник мають харчова (-0,44), хімічна (-0,43) промисловість та виробництво будівельних матеріалів (-0,41).

Рис. 23. Індекси змін дебіторської заборгованості

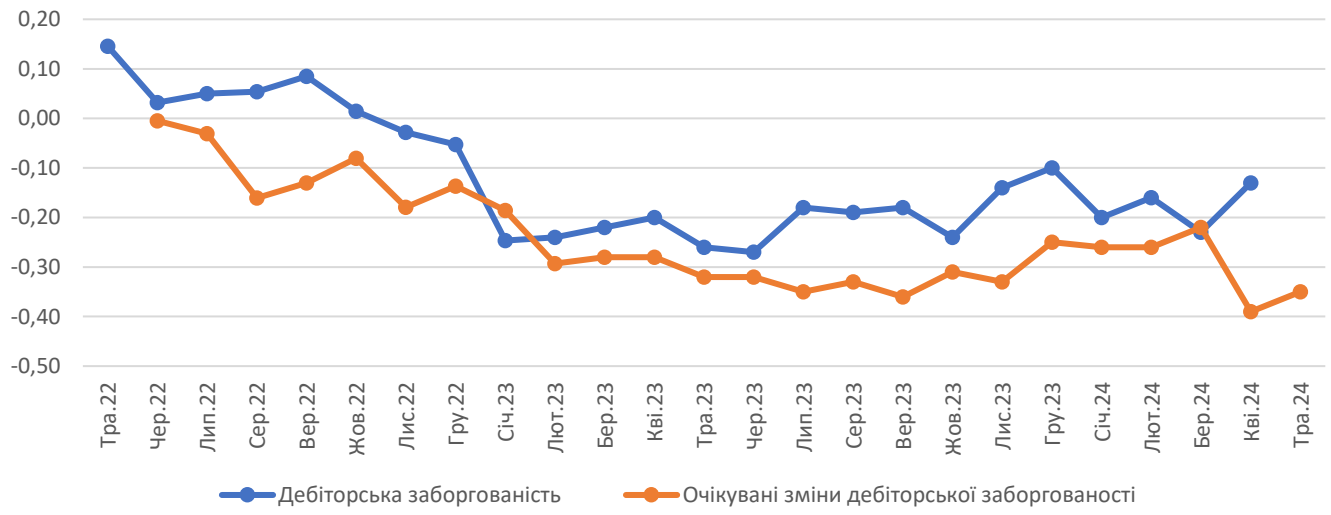

КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ

Зміни щодо попереднього місяця

У квітні показник кредиторської заборгованості погіршився. Індекс змін кредиторської заборгованості збільшився із -0,26 до -0,16. Частка опитаних, що повідомили про накопичення заборгованості, незначним

чином збільшилась, із 5,7% до 7,2%, водночас суттєво зменшилась частка тих, для кого кредиторська заборгованість скоротилась, із 33,6% до 24,6%. Частка тих, для кого нічого не змінилось за минулий місяць, збільшилась із 60,7% до 68,2%.

Розмір. Показник кредиторської заборгованості для малих (-0,25) підприємств є найнижчим. Показник середніх (-0,18) та мікропідприємств (-0,15) є приблизно однаковим. Найгіршим показник із накопичення кредиторської заборгованості є для великих (-0,03) підприємств.

Регіон. Зафіксовано суттєві регіональні відмінності. Ситуація з накопиченням кредиторської заборгованості є найгіршою у Вінницькій (0,24) області, м. Києві (0,19) та Чернігівській (0,13) області. Найкраща ситуація в Сумській (-0,93) області.

Галузь. У галузевому розподілі найвищим є показник заборгованості для хімічної та деревообробної промисловості, який дорівнює нулю. Найнижчий показник мають виробництво будівельних матеріалів (-0,39) та харчова (-0,20) промисловість.

Очікувані зміни кредиторської заборгованості

На наступні три місяці підприємці очікують на подальше погіршення показника. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ збільшився із -0,42 до -0,37. Частка тих, хто очікує на скорочення обсягів кредиторської заборгованості, зменшилась із 43,7% до 38,9%. Частка тих, хто очікує на її накопичення, суттєво не змінилась та становить 1,3% (була 2,7%). Частка тих респондентів, які вважають, що нічого не зміниться, збільшилась із 53,6% до 59,8%.

Розмір. Показник очікувань малих (-0,49) підприємств є найкращим. Показник середніх підприємств становить -0,39. Показник заборгованості великих та мікропідприємств є найвищим та однаковим і становить -0,26.

Регіон. Показник очікувань щодо змін кредиторської заборгованості є додатним для Вінницької (0,06) області. Показник Закарпатської, Полтавської та Кіровоградської областей дорівнює нулю. Найнижчим є показник очікувань для Сумської (-1,00) та Івано-Франківської (-0,95) областей.

Галузь. Серед галузей найвищим є показник поліграфії (-0,25) та машинобудування (-0,27). Найнижче значення мають виробництво будівельних матеріалів (-0,48) та харчова (-0,46) промисловість.

Рис. 24. Індекс змін кредиторської заборгованості

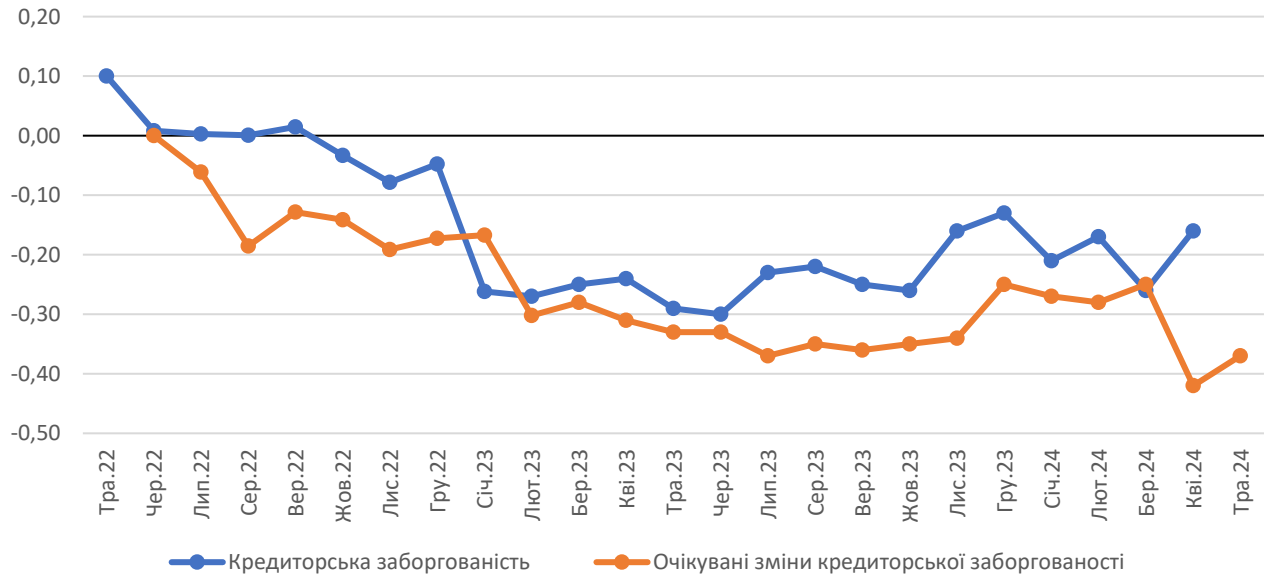

ПОДАТКОВА ЗАБОРГОВАНІСТЬ

Зміни щодо попереднього місяця

Показник податкової заборгованості зріс після зниження два місяці поспіль. ІНДЕКС ЗМІН ПОДАТКОВОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ у квітні збільшився із -0,29 до -0,20. Частка підприємств, що повідомили про скорочення податкової заборгованості за минулий місяць, зменшилась із 32,6% до 22,6%. У квітні частка респондентів, які вказали на збільшення податкової заборгованості, незначним чином зменшилась, із 2,1% до 0,9%. Частка тих, хто вважає, що жодних змін не відбулось, збільшилась із 65,3% до 76,5%.

Розмір. Показники податкової заборгованості є кращими та приблизно однаковими для малих (-0,31) підприємств. Показник середніх (-0,18) та мікропідприємств (-0,22) є приблизно однаковим. Найвищим значення показника є для великих (-0,10) підприємств.

Регіон. Спостерігаються суттєві відмінності в значенні цього показника за регіонами. Показник Київської, Чернігівської, Кіровоградської, Полтавської та Закарпатської областей дорівнює нулю. Найнижчим є показник Сумської (-1,00) області та м. Києва (-0,50).

Галузь. Найвищим показник податкової заборгованості для деревообробної (-0,07) промисловості. Значення для виробництва будівельних матеріалів (-0,43) є найнижчим.

Очікувані зміни податкової заборгованості

На наступні три місяці підприємці очікують на подальше накопичення заборгованості. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ПОДАТКОВОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ збільшився з -0,44 до -0,37. Частка тих, хто прогнозує скорочення податкової заборгованості, зменшилась із 44,2% до 37,9%, водночас частка тих, хто очікує на її збільшення, суттєво не змінилась та становить 0,6% (була 1,8%). Частка тих, хто не очікує змін, збільшилась із 54,0% до 61,5%.

Розмір. Показники очікувань податкової заборгованості є кращими та приблизно однаковими для малих (-0,48) та середніх (-0,40) підприємств. Показник великих підприємств становить -0,25. Найгірший показник очікувань мають мікропідприємства (-0,16).

Регіон. У регіональному розподілі показник очікувань щодо накопичень податкової заборгованості є додатним для Вінницької (0,08) та Полтавської (0,05) областей. Показник Сумської (-1,00) та Тернопільської (-0,95) областей є найнижчим.

Галузь. Найвищим показник очікувань податкової заборгованості є для хімічної (-0,20) промисловості. Найнижчим є показник для галузі виробництва будівельних матеріалів (-0,48).

Рис. 25. Індекс змін податкової заборгованості

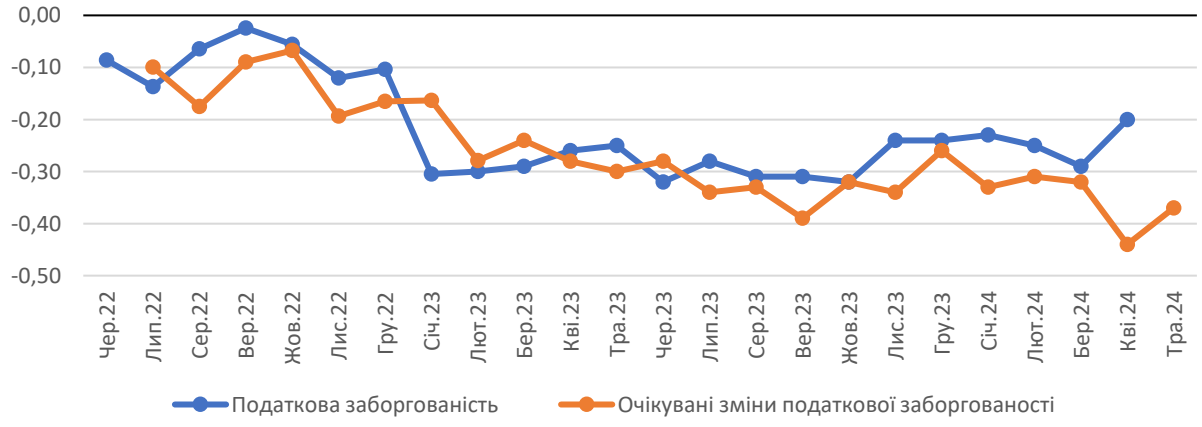

КІЛЬКІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ

Зміни щодо попереднього місяця

Зберігається тенденція до скорочення кількості працівників, задіяних в усіх операціях підприємства. ІНДЕКС ЗМІН КІЛЬКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ у квітні порівняно з березнем змінився лише незначним чином та становить -0,07 (був -0,05). Що означає несуттєві зміни у відсотковому розподілі відповідей. Частка респондентів, що повідомляють про скорочення кількості співробітників, суттєво не змінилась та становить 9,3% (була 8,5%), так само, як і частка тих, хто вказав на їх збільшення, яка становить 2,3% (була 3,5%). Частка тих, для кого нічого не змінилось, майже та сама і становить 88,4% (була 88,0%).

Розмір. Показник щодо скорочення кількості працівників у залежності від розміру знаходиться приблизно в одному діапазоні. Водночас, найменше про скорочення кількості працівників говорять на мікропідприємствах (-0,11). Показник середніх підприємств становить -0,08, а великих - -0,06. Значення малих підприємств є найвищим та становить -0,05.

Регіон. У регіональному розподілі вищим за нуль є значення для Полтавської (0,05) та Хмельницької (0,04) областей. Найнижче значення мають Дніпропетровська (-0,37) та Житомирська (-0,36) області.

Галузь. Показник поліграфії та деревообробної промисловості є найвищим та дорівнює нулю. Найнижчим є показник виробництва будівельних матеріалів (-0,29).

Очікувані зміни кількості працівників

У майбутні три місяці опитані керівники підприємств очікують на подальше, хоча і незначне, пришвидшення темпів скорочення кількості працівників: ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН КІЛЬКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ зменшився із -0,07 до -0,09. У відсотковому розподілі частка тих опитаних, які планують збільшувати кількість працівників, становить 3,4%, як і минулого місяця, водночас частка тих, хто очікує на скорочення кількості працівників, дещо зросла, із 8,3% до 10,2% Частка тих, хто не планує змін, дещо зменшилась, із 88,4% до 86,4%.

Розмір. У залежності від розміру підприємства показник середніх (-0,11) підприємств є найнижчим. Показник великих (-0,08) та малих (-0,05) підприємств є приблизно однаковим. Найвище значення показника мають мікропідприємства, показник яких є додатним та становить 0,06.

Регіон. Значення індексу очікуваних змін кількості працівників суттєво залежить від регіону розташування підприємства. У регіональному розподілі додатне значення показника мають Хмельницька та Сумська (по 0,19 для кожної), Волинська (0,08), Чернігівська (0,06) та Полтавська (0,05) області. Найнижчі значення показника мають Житомирська (-0,86) та Дніпропетровська (-0,79) області).

Галузь. У галузевому розрізі найвищим індекс очікувань є для поліграфії та деревообробної промисловості, значення яких дорівнює нулю. Показник для виробництва будівельних матеріалів (-0,23) є найнижчим.

Рис. 26. Індекс змін кількості працівників

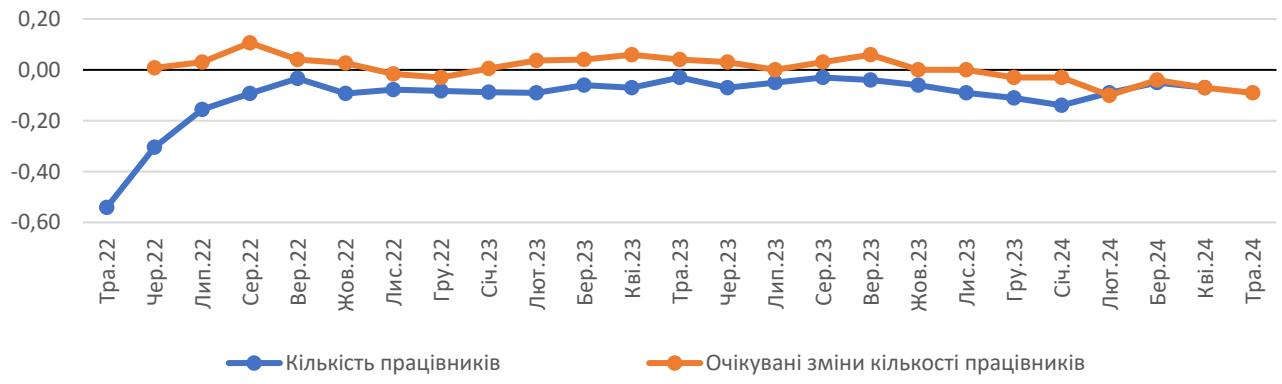

ПРАЦІВНИКИ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСТКАХ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи скорочення кількості працівників у вимушених відпустках знову прискорились. ІНДЕКС ЗМІН КІЛЬКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСТКАХ незначним чином зменшився, із -0,16 до -0,20. Частка тих, хто повідомив про збільшення таких працівників, залишилась майже без змін та становить 3,5% (була 3,9%). Частка тих, хто вказав на їх скорочення, збільшилась із 19,6% до 23,7%. Частка тих, для кого за минулий місяць нічого не змінилося, зменшилась із 76,5% до 72,8%.

Розмір. Показник малих (-0,27) та середніх (-0,23) підприємств є нижчим та приблизно однаковим. Показник великих підприємств становить -0,11. Найвищий показник мають мікропідприємства, значення яких становить -0,08.

Регіон. Найбільшою мірою з-поміж різних регіонів зростання показника спостерігається для підприємств Полтавської (0,05), Вінницької (0,04) та Кіровоградської (0,02) областей, а найчастіше про зменшення кількості співробітників, що перебувають у вимушених відпустках, повідомляють у Дніпропетровській (-1,00), та Тернопільській (-0,85) областях.

Галузь. У галузевому розподілі вищі показники щодо кількості працівників у вимушених відпустках мають поліграфія та деревообробна промисловість, значення яких дорівнює нулю. Найнижчі значення мають харчова (-0,29) промисловість, виробництво будівельних матеріалів (-0,23) та легка (-0,22) промисловість.

Рис. 27. Індекси змін кількості працівників у вимушених відпустках

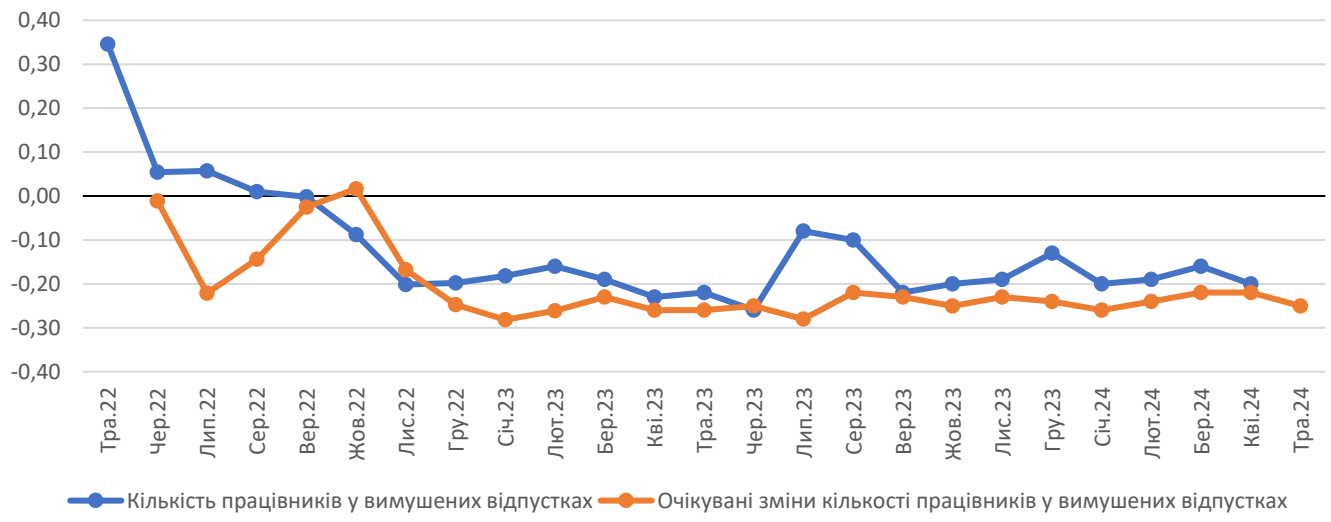

Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках

Підприємства, які мають працівників у вимушених відпустках, у наступні три місяці очікують на подальше незначне скорочення показника. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН КІЛЬКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСТКАХ становить 0,25 (два місяці поспіль було -0,22). Частка тих підприємств, на яких очікується зростання кількості працівників у вимушених відпустках, суттєво не змінилась та становить 1,2% (була 1,4%). Частка тих, хто вважає, що кількість таких працівників на їхньому підприємстві скоротиться, незначним чином збільшилась, із 23,9% до 26,1%. Частка тих, хто вважає, що жодних змін не відбудеться, дещо зменшилась, із 74,7% до 72,7%.

Розмір. Показник мікропідприємств становить -0,03 та є найвищим. Дещо нижчим є значення для великих (-0,12) підприємств. Показники середніх (-0,30) та малих (-0,34) підприємств є суттєво нижчими та приблизно однаковими.

Регіон. Показники очікувань для Кіровоградської (0,06), а також Полтавської та Вінницької (по 0,05 для кожної) областей є вищими. Показники Івано-Франківської, Львівської та Тернопільської (по -1,00 для кожної) областей є найнижчими.

Галузь. Найвищим є показник очікувань щодо кількості працівників у вимушених відпустках для машинобудування, значення для якого дорівнює нулю. Найнижчим є показник для харчової (-0,35) промисловості та виробництва будівельних матеріалів (-0,32).

КВАЛІФІКОВАНІ ТА НЕКВАЛІФІКОВАНІ ПРАЦІВНИКИ

У квітні 2024 року труднощі в пошуку працівників відповідної кваліфікації продовжили зростати. Значення ІНДЕКСУ ТРУДНОЩІВ У ПОШУКУ КВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ збільшилось із 0,33 до 0,37. Значення ІНДЕКСУ ТРУДНОЩІВ У ПОШУКУ НЕКВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ зросло більш суттєво, із 0,28 до 0,36.

Частка керівників підприємств, які вказали на те, що кваліфікованих працівників важче знайти, збільшилась із 38,9% до 43,0%. Зросла також і частка тих, кому важче шукати некваліфікованих працівників, із 31,7% до 36,6%. Відсоток тих, кому легше знайти кваліфікованих працівників, суттєво не змінився та становить 5,2% (був 4,2%). Частка тих, кому легше шукати некваліфікованих працівників, суттєво не змінюється вже кілька місяців поспіль та становить 3,2% (була 4,2%). При цьому, частка тих, хто не відчуває жодних змін у пошуку кваліфікованих робітників, зменшилась із 56,9% до 51,8%, а для некваліфікованих працівників цей відсоток зменшився із 64,1% до 59,9%.

Рис. 28. Індекси змін труднощів у пошуку кваліфікованих та некваліфікованих працівників

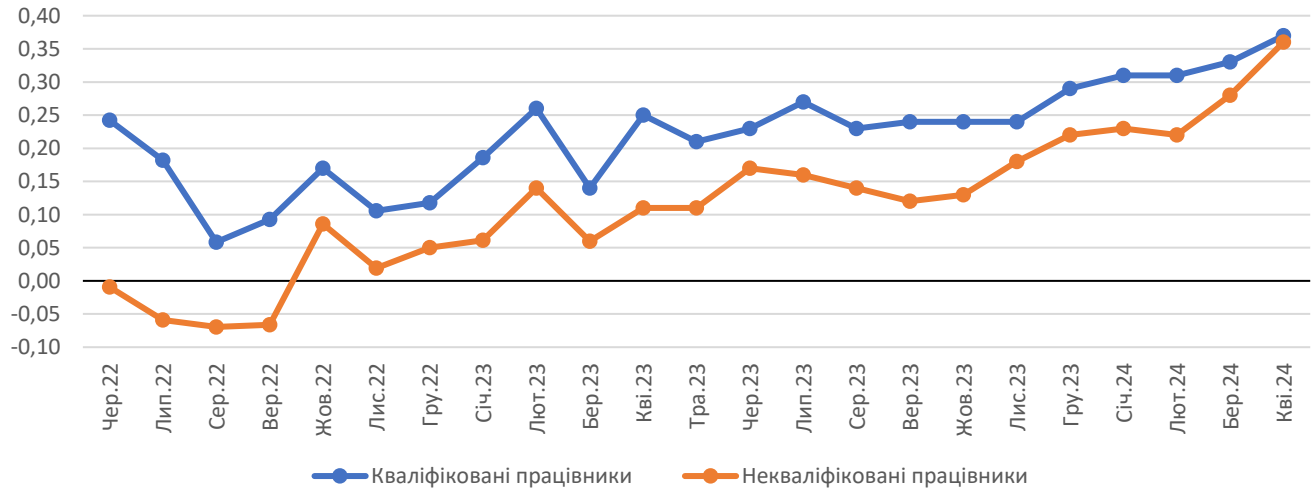

Кваліфіковані працівники

Розмір. Залежно від розміру підприємства показник є найвищим для мікропідприємств, значення для яких становить 0,59. Показник малих (0,39) та великих (0,38) підприємств є приблизно однаковим. Найлегше шукати кваліфікованих працівників середнім (0,32) підприємствам.

Регіон. Зафіксовано суттєві регіональні відмінності на ринку праці. У регіональному розподілі найважче шукати кваліфікованих працівників у Чернігівській, Дніпропетровській, Полтавській та Житомирській (по 1,00 для кожної) областях. Найлегше кваліфікованих працівників знайти в Одеській (-0,40), Рівненській (-0,28) та Київській (-0,10) областях.

Галузь. У галузевому розподілі менше складнощів із пошуком кваліфікованих працівників мають харчова (0,35) та хімічна (0,34) промисловість. Важче шукати кваліфікованих працівників для металообробки (0,65).

Некваліфіковані працівники

Розмір. Важче шукати некваліфікованих працівників для великих підприємств, показник яких становить 0,45. Показник середніх (0,35) та мікропідприємств (0,33) є приблизно однаковим. Найлегше шукати таких працівників малим підприємствам, їхній показник становить 0,22.

Регіон. У регіональному розподілі найважче шукати некваліфікованих працівників у Чернігівській, Дніпропетровській, Полтавській та Житомирській (по 1,00 для кожної) областях. Найнижчі та від’ємні значення показника мають Сумська (-0,71) та Рівненська (-0,05) області.

Галузь. Найгірші показники щодо пошуку некваліфікованих працівників спостерігаються для металообробки (0,58) та виробництва будівельних матеріалів (0,47). Найнижчі значення мають поліграфія (0,25) та деревообробна (0,27) промисловість.

СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА ОПИТУВАННЯ

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПІДПРИЄМСТВА

Проблеми ведення бізнесу під час війни

Небезпека для роботи, спричинена повномасштабним російським вторгненням, вийшла на перше місце рейтингу перешкод у квітні. Частка підприємств, які повідомляли про цю проблему, зросла з рівня 45% - 46%, на якому вона знаходилася з початку 2024 року, до 55%. Це відбулося на фоні просування російських військ у Донецькій області та посилених обстрілів росією Сумської, Харківської, Херсонської та інших областей. Також цей показник став найвищим за весь період цього дослідження: до цього найвища частка підприємств, які говорили про небезпеку для роботи, була зафіксована в грудні 2023 року.

Про **зростання цін на сировину та матеріали** у квітні повідомив 51% опитаних підприємств. Ця частка залишилася практично без змін порівняно з березнем, коли про цю проблему повідомляли 53% опитаних. Але, на відміну від трьох попередніх місяців, коли зростання цін очолювало рейтинг перешкод для бізнесу, у квітні ця перешкода вийшла на друге місце цього рейтингу, поступившись небезпеці для роботи. Разом із тим, це одне з найбільших значень цієї перешкоди за останні пів року.

43% підприємств у квітні повідомили про **брак робочої сили внаслідок призову або виїзду співробітників**, внаслідок чого ця проблема зайняла третє місце в рейтингу перешкод. Частка підприємств, які зіштовхуються з цією проблемою, зменшилася порівняно з березнем, коли про брак персоналу говорили 50%, що було найвищою часткою за весь час опитування.

Натомість у квітні для бізнесу зросла актуальність проблеми **зменшення попиту на продукцію або послуги підприємств**. На неї скаржилося 37% опитаних підприємств, що більше ніж у березні, коли таких було 32%. У рейтингу перешкод квітня ця проблема опинилася на четвертому місці.

П’яте місце цього рейтингу зайняла перешкода «**розрив ланцюжків постачання»**. Частка підприємств, які повідомили про неї, не змінилася порівняно з березнем і знову склала 24%.

На наступне місце рейтингу перешкод у квітні вийшли **складнощі в перевезенні сировини або товарів територією України**. На них вказали 22% підприємств. Це значно менше за рівень березня 2024 року, коли відповідна частка дорівнювала 32%, і, до того ж, стало найнижчим рівнем повідомлень про цю проблему за весь період цього опитування, яке триває з травня 2022 року.

У квітні 2024 в переважній частині областей України ще не траплялися вимкнення електроенергії. Про **перебої з електро-, водо- або теплопостачанням** як про перешкоду для бізнесу говорив 21% опитаних підприємств, а сама ця проблема зайняла сьоме місце рейтингу перешкод. Крім цього, про перебої з електро-, водо- або теплопостачанням у квітні повідомляли значно рідше ніж у попередньому місяці, коли частка підприємств, що зіштовхнулися з цією проблемою, склала 40% і знаходилася на одному з найвищих рівнів за попередній рік (із весни 2023 року).

Проблема **браку обігових коштів** стала восьмою за значенням перешкодою для бізнесу у квітні. З нею зіштовхнулися 13% респондентів, ця частка була такою ж у березні. Дев’яте місце цього рейтингу розділили проблеми **корупції** та **блокування податкових накладних**, про кожну з яких повідомили по 8% респондентів.

Про такі перешкоди, як **пошкодження майна або товару внаслідок бойових дій**, **неправомірні вимоги або тиск з боку контролюючих чи правоохоронних органів**, **брак палива** та **державне регулювання курсу валют**, повідомили від 6% і менше підприємств. Крім цього, 3% підприємств, опитаних у квітні 2024 року, сказали, що не зіштовхувалися з жодними проблемами.

Рис. 29. Найважливіші проблеми для опитаного бізнесу

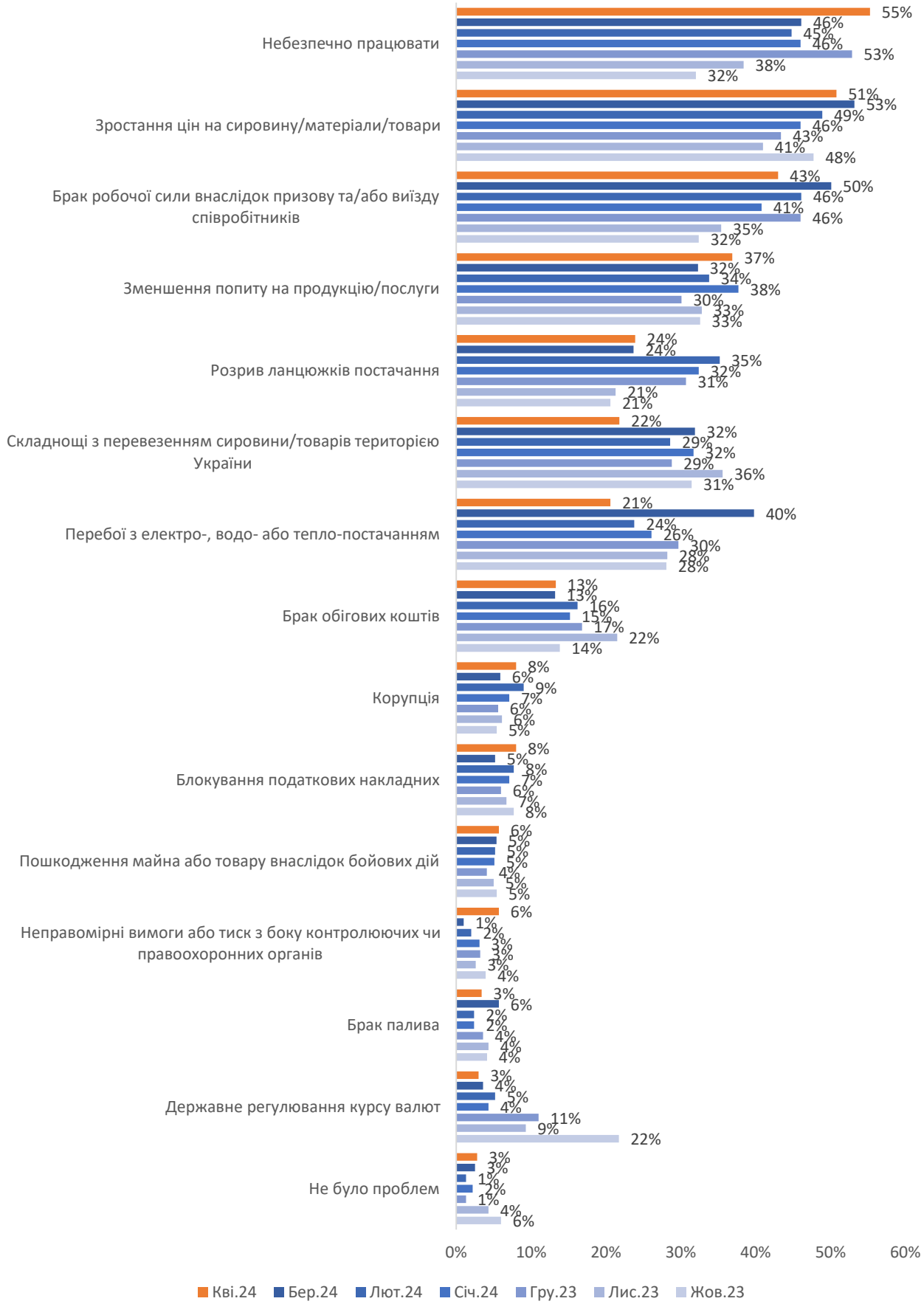

Проблеми бізнесу різного розміру. Що більший розмір підприємств, тим частіше вони повідомляють про небезпеку для роботи, пов’язану з повномасштабним російським вторгненням. Ця частка зростає від 37% мікропідприємств до 50% малих і 55% підприємств середнього розміру і є особливо високою серед великих підприємств: 74% з них говорили про те, що працювати небезпечно.

Також великі підприємства частіше скаржаться на брак робочої сили через мобілізацію або виїзд співробітників. Ця проблема торкнулася 51% цих підприємств, тоді як серед інших груп за розміром про брак персоналу говорили до 43% опитаних.

Однак великі підприємства меншою мірою відчули зростання цін у квітні, ніж підприємства менших розмірів. Серед них відповідна частка опитаних склала 38%, тоді як серед менших підприємств – від 53% до 56%.

Проблеми бізнесу за галузями промисловості. Про те, що працювати небезпечно, у квітні найчастіше говорив бізнес, що працює у галузях металургії та поліграфії (по 70% підприємств), а також машинобудування (68%)[3].

Виробники будівельних матеріалів особливо часто повідомляли про зростання цін на сировину та матеріали (80%). Представники цієї ж галузі, а також деревообробної промисловості та металургії особливо гостро відчули брак робочої сили через мобілізацію або виїзд співробітників (64%, 60% та 58% відповідно).

Крім цього, виробники тканин, одягу та взуття і металургійні підприємства більшою мірою, ніж інші промислові підприємства, зіштовхнувся зі зменшенням попиту на свою продукцію (47% та 46% відповідно).

Проблеми бізнесу за регіонами. Про те, що працювати небезпечно, у квітні найчастіше говорили підприємства в Дніпропетровській, Житомирській, Запорізькій, Київській, Одеській, Полтавській, Харківській та Черкаській областях (більше 80%)[4].

Найвищі частки бізнесу, який повідомляв про зростання цін на сировину і матеріали, зафіксовані в Сумській області та в м. Києві (по 90%), а також в Івано-Франківській області (88%).

На брак робочої сили через повномасштабну війну найчастіше скаржаться опитані підприємства Дніпропетровської, Житомирської, Полтавської, Харківської та Чернівецької областей (70% і більше).

Зменшення попиту найбільше турбує опитані підприємства у Вінницькій, Полтавській і Чернівецькій областях (більше 60%).

Перешкоди для зростання виробництва

До повномасштабного російського вторгнення Інститут економічних досліджень та політичних консультацій проводив щоквартальні опитування промислових підприємств у рамках проєкту «Дослідження ділової думки: промисловість»[5]. Це був щоквартальний моніторинг оцінок та очікувань керівників промислових підприємств щодо змін ділового середовища загалом та показників роботи підприємств, який включав також їхню оцінку перешкод для зростання виробництва. Щокварталу підприємствам було запропоновано обрати з визначеного переліку перешкод ті, які найбільш актуальні для них.

Востаннє перед повномасштабним російським вторгненням це опитування проводилося в лютому 2022 року за результатами 4-го кварталу 2021 року, очікуваннями на 1-й квартал 2022 року та оцінками на лютий 2022 року (до 24 лютого). Тоді головною проблемою для опитаного бізнесу були обмеження, пов’язані з епідемією коронавірусу.

У квітні 2024 року ми вп’яте з початку повномасштабного російського вторгнення запропонували підприємствам назвати перешкоди з цього переліку, щоб порівняти, наскільки вони змінилися для

[3] У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що ввійшли до категорії «Інші виробництва».

[4] До порівняння не включено регіони, у яких не були опитані підприємства. Детальніше див. розділ «Вибірка».

[5] Дивіться більше про проєкт «Дослідження ділової думки: промисловість» та читайте звіти з опитувань на вебсайті ІЕД: http://www.ier.com.ua/ua/publications/regular_products/business_idea_industry

української промисловості під час повномасштабної війни. Тут ми наводимо результати опитування у квітні 2024 року та порівнюємо їх із результатами двох попередніх хвиль, коли було поставлене це запитання: у жовтні 2023 року та січні 2024 року.

За результатами опитування, у квітні найбільшою перешкодою в цьому рейтингу стала **війна і несприятлива безпекова ситуація**. На неї вказали 77% підприємств, що менше ніж на початку року (тоді цей показник зріс до 85%), але більше ніж восени 2023 року, коли про вплив війни говорили 72% опитаних підприємств[6].

На другому місці серед цих перешкод у квітні опинився **низький попит**, який назвали перешкодою 40% респондентів. Ця частка практично не змінюється за попередні пів року: у жовтні 2023 року таких респондентів було 39%, а в січні 2024 року – 41%.

Про вплив **несприятливої політичної ситуації** повідомило 36% респондентів, через що ця проблема зайняла третє місце в рейтингу перешкод. Після істотного зменшення до 24% на початку 2024 року ця частка знову повернулася до рівня більше 30%, на якому вона знаходилася в другій половині 2023 року.

Негативний вплив браку персоналу на зростання виробництва далі збільшується. У квітні 36% підприємств повідомили, що їм **недостатньо кваліфікованих працівників**, що більше ніж у січні 2024 року (29%) та в жовтні 2023 року (23%). За результатами квітневого опитування, ця проблема опинилася на четвертому місці рейтингу перешкод для зростання виробництва.

П’яте місце в цьому рейтингу зайняв **несприятливий регуляторний клімат**. Це комбінований показник, який розраховується як частка тих, хто обрав хоча б одну з таких трьох перешкод, як **високий регуляторний тиск**, **часті зміни в економічному законодавстві** та **корупція**.

У квітні про несприятливий регуляторний клімат повідомили 23% підприємств, що дещо менше ніж у січні, коли ця частка складала 25%, та помітно менше ніж восени 2023 року (тоді вона складала 30%). Серед складників цього показника за попередні три місяці змінилося лише значення частих змін в економічному законодавстві: про них стали повідомляти дещо менше (4%) ніж у попередньому опитуванні (7%).

Скарг на **надмірне оподаткування** стало ще менше: у жовтні 2023 року ця проблема була актуальна для 38% опитаних підприємств, у січні 2024 року про неї повідомляли 23%, а у квітні 2024 року – 16%.

Таблиця 1. Перешкоди зростанню виробництва

	Q3 2023	Q4 2023	Q1 2024
Війна, несприятлива безпекова ситуація	72%	85%	77%
Низький попит	39%	41%	40%
Несприятлива політична ситуація	35%	24%	36%
Недостатньо кваліфікованих працівників	23%	29%	36%
Несприятливий регуляторний клімат	30%	25%	23%
Високий регуляторний тиск	23%	14%	14%
Корупція	10%	11%	11%
Зміни в економічному законодавстві	7%	7%	4%
Надмірне оподаткування	38%	23%	16%
Проблеми ліквідності	20%	18%	16%
Недостатньо сировини	20%	22%	13%
Проблеми з енергопостачанням	2%	3%	8%
Високий конкурентний тиск	15%	14%	8%
Високі ставки кредитів	11%	12%	6%
Брак виробничих потужностей	10%	10%	5%

[6] У квітневому опитуванні війни не було виділено як окремої перешкоди.

	Q3 2023	Q4 2023	Q1 2024
Застарілі технології	2%	2%	2%
Доступність кредитів	8%	7%	1%

Розмір. Великі підприємства частіше говорять про війну та несприятливу безпекову ситуацію як про перешкоду для зростання бізнесу, ніж підприємства менших розмірів. 84% з них вказали на цю перешкоду, тоді як серед мікро-, малих та середніх підприємств відповідні частки склали від 72% до 77%.

Мікропідприємства частіше від бізнесу більших розмірів повідомляють про низький попит (58% порівняно з менше ніж 45% серед підприємств більших розмірів). З іншого боку, ці підприємства меншою мірою, ніж інші, схильні називати несприятливу політичну ситуацію серед перешкод для зростання. Зокрема, на цю перешкоду вказав 21% мікропідприємств, у той час як серед бізнесу малого, середнього та великого розмірів відповідні частки склали більше 30%.

Також варто зазначити, що великі підприємства частіше від бізнесу менших розмірів говорять про брак кваліфікованих працівників (40%), тоді як мікропідприємства меншою мірою, ніж підприємства більших розмірів, скаржаться на несприятливий регуляторний клімат (14%).

Галузь. Опитані підприємства всіх галузей промисловості називають війну та несприятливу безпекову ситуацію головною перешкодою для зростання виробництва[7]. Утім, у деревообробній галузі перше місце серед перешкод для зростання виробництва з війною розділяє проблема браку кваліфікованих працівників: на кожну з них вказали по 50% у цій галузі.

Другу за значенням проблему – низький попит – найчастіше називають такою перешкодою представники галузі машинобудування (53%). У галузі виробництва будівельних матеріалів та в поліграфії зафіксовані найбільші частки підприємств, які вказали на несприятливу політичну ситуацію (50% та більше), а в металургії – ті, яким перешкоджає брак кваліфікованих працівників (63%).

Несприятливий регуляторний клімат найбільше сприймають як перешкоду виробники будівельних матеріалів: 32% цих підприємств повідомляють про будь-який фактор серед тих, що формують цей показник. Зокрема, у цій галузі, а також у деревообробній промисловості по 20% опитаних підприємств повідомляють про високий регуляторний тиск.

Регіон. Від 80% та більше опитаного бізнесу у Вінницькій, Дніпропетровській, Житомирській, Запорізькій, Кіровоградській, Одеській, Полтавській, Сумській, Харківській, Черкаській, Чернівецькій областях, а також у м. Києві назвали війну та несприятливу безпекову ситуацію перешкодою для зростання. Це більше ніж у решті регіонів, охоплених цим опитуванням[8].

Про низький попит як про перешкоду для зростання найчастіше повідомляють у Полтавській та Харківській областях (90% та більше опитаних), а також у Запорізькій і Сумській (більше 70%). На несприятливу політичну ситуацію найбільше скаржаться представники бізнесу у Вінницькій, Закарпатській, Запорізькій та Івано-Франківській областях (80% та більше), а також у Львівській та Тернопільській (більше 70%).

Весь опитаний бізнес у Харківській області (100%) скаржиться на брак працівників. Крім цього, проблема браку персоналу також особливо гостра для опитаних підприємств Полтавської (95%) та Житомирської (91%) областей. Найбільше підприємств, яким перешкоджає несприятливий регуляторний клімат, в Івано-Франківській (77%) та Тернопільській (55%) областях.

Вплив війни на завантаження виробничих потужностей/обсяги виробництва

У квітні 2024 року 13% підприємств повідомили, що працюють на повну потужність (100% і більше), що трішки нижче ніж попереднього місяця (14%). Однак це один із найвищих показників за всі хвилі опитування.

[7] У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що ввійшли до категорії «Інші виробництва».

[8] До порівняння не включено регіони, у яких не були опитані підприємства. Детальніше див. розділ «Вибірка».

Водночас, частка підприємств, які працюють майже на повну потужність (75% - 99%), становила 45% (43% у березні). У результаті, **сумарна частка підприємств, які працюють майже на повну та повну потужність, становила 58%** (58% у лютому та 57% у березні)**.** Для порівняння, відповідний показник був найвищим за всі хвилі опитування в червні 2023 року – 62%. **Таким чином, у сумі ситуація майже на рівні попередніх місяців, що може свідчити про «застигле» відновлення серед значної частини бізнесу.**

У квітні 2% опитаних підприємств повідомили про припинення своєї діяльності впродовж війни. Цей показник продовжував залишатися низьким із липня 2022 року, у діапазоні 2% – 4%. Також залишається низькою частка підприємств, які працюють на рівні менше ніж 25% від довоєнних обсягів виробництва, лише 2% у квітні (2% у березні). Окрім цього, 13% підприємств працювали у квітні на рівні 25% - 49% довоєнних виробничих потужностей (11% у березні). **У підсумку, у квітні лише 17% підприємств працювали менше ніж на половину потужності або не працювали порівняно з довоєнним часом.**

Рис. 30. Вплив війни на роботу підприємств (% опитаних)

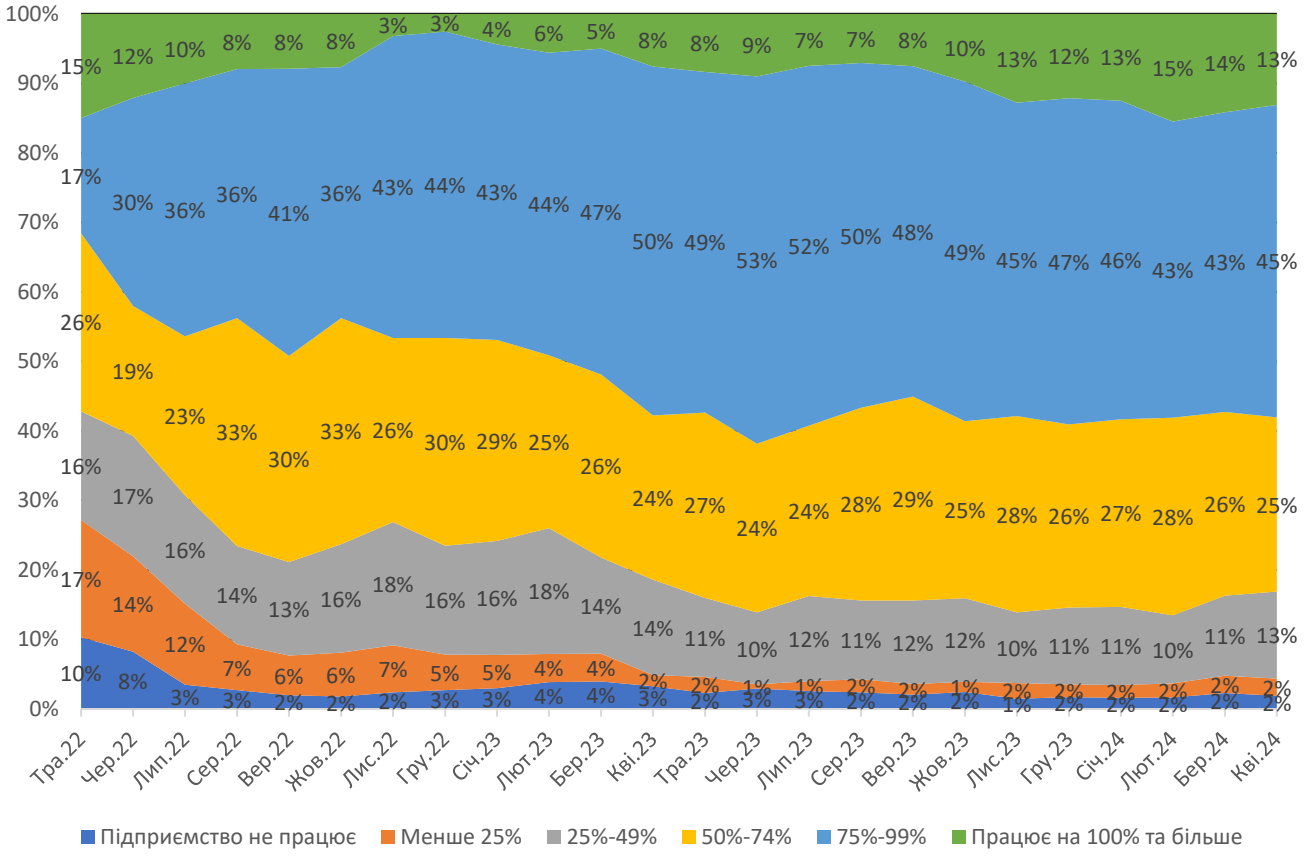

Результати бізнесу різного розміру. Середній бізнес продовжує демонструвати найкращий темп відновлення виробництва. На майже повну та повну потужність, порівняно з довоєнним періодом, у квітні працювало 70% середніх підприємств, що трішки вище ніж за декілька попередніх місяців (68% у січні – березні 2024). Водночас, відповідний показник залишився на тому самому рівні для великого бізнесу – 61% у квітні 2024 року (61% у березні). Частка малих підприємств, які працювали майже на повну та повну потужність, майже не змінилася – 53% у квітні проти 54% у березні. Для мікробізнесу показник залишається на низькому рівні – 25%. При цьому показник мікропідприємств зменшився порівняно з попереднім місяцем.

Рис. 31. Частка підприємств, які працюють майже на повну та повну потужність (75 – 99%, 100% та більше) порівняно з довоєнним періодом (за розміром підприємств, %)

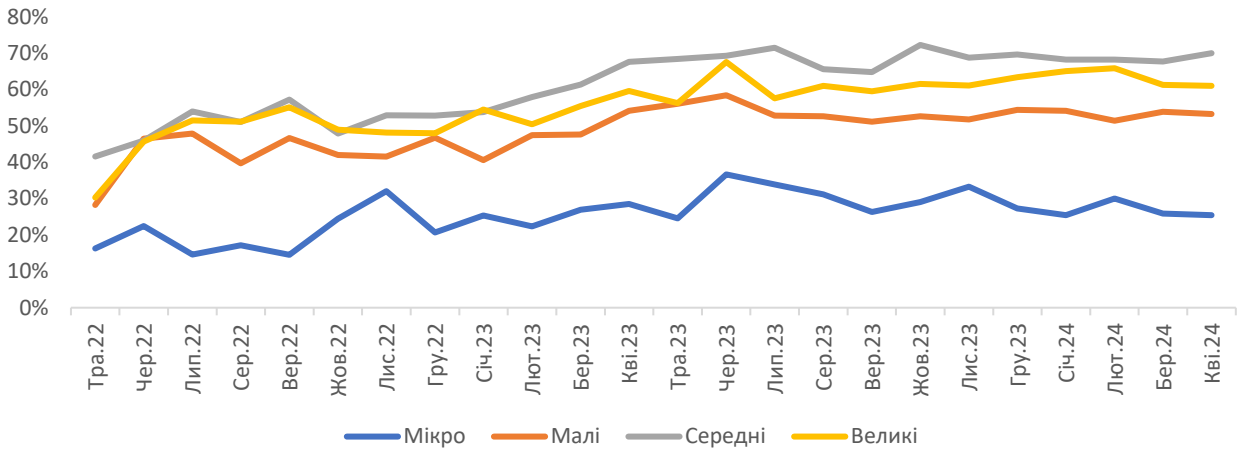

Станом на квітень 2024 року не працювали 11% представників мікробізнесу, що вище ніж у березні (10%). Для порівняння, великий та середній бізнес повністю відновив роботу. Серед малих підприємств не відновили роботи 2% опитаних. Таким чином, **мікробізнес залишається більш чутливим до викликів воєнного часу.**

Результати бізнесу різних галузей. Харчова галузь залишається лідером із відновлення переробної промисловості. У квітні 2024 року 70% підприємств харчової галузі працювали майже на повну та повну потужність (71% у березні). На другій сходинці завантаження легкої промисловості, яка традиційно залишається в трійці лідерів. При цьому рівень завантаження легкої промисловості опустився із 67% у березні до 61% у квітні. Машинобудівна галузь на третій сходинці – майже на повну та повну потужність у квітні працювали 46% опитаних (50% у березні). З останньої сходинки на третю піднялося виробництво будівельних матеріалів, для яких відповідний показник зріс із 26% у березні до 46% у квітні. На останній сходинці металургія та металообробка – на повну або майже повну потужність працювали лише 29% опитаних підприємств.

Рис. 32. Частка промислових підприємств, які працюють майже на повну та повну потужність (75 – 99%, 100% та більше) порівняно з довоєнним періодом, % опитаних за галузями

Результати за регіонами Як і під час попередніх хвиль опитування, майже на повну та повну потужність у квітні продовжують працювати всі або майже всі підприємства Вінницької (100%), Івано-Франківської (100%), Львівської (100%), Одеської (100%), Полтавської (100%), , Тернопільської (100%) та Рівненської (96%) областей.

Водночас, ситуація залишається найскладнішою в прифронтових Запорізькій та Харківській областях, у яких, відповідно, лише 3% та 10% підприємств працювали на високому рівні завантаження потужностей. Низький рівень завантаження також на підприємствах Кіровоградської (35% на майже повну та повну потужність), Сумської (35%), Черкаської (37%), Хмельницької (34%) областей, а також міста Києва (19%). Таким чином, проблеми з відновленням залежать не лише від географічного розташування бізнесу та близькості до лінії фронту, а й від логістичних, енергетичних та інших викликів, які дещо відрізняються за регіонами.

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕКСПОРТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

У рамках двадцять четвертої хвилі опитування зафіксовано **62% опитаних (серед тих, які змогли дати відповідь), що були або є експортерами.** Водночас, майже 37% підприємств ніколи не мали експорту, а майже 1% не зміг дати відповіді на запитання.

Станом на квітень 2024 року серед експортерів **84% опитаних вказали, що експортували до війни, а також продовжували експортувати впродовж останніх 12-ти місяців**. Ще 0,3% підприємств уперше розпочали експортувати саме під час війни (упродовж останніх 12-ти місяців). Водночас 16% підприємств експортували до початку війни, але не мали експорту впродовж останніх 12-ти місяців. Тобто, у квітні 2024 року дещо вища частка активних експортерів ніж у березні, хоча в цілому ситуація залишається схожою. Український бізнес досягнув певної планки відновлення експортної діяльності, адже частина бізнесу не може побороти нові виклики для відновлення експорту.

Рис. 33. Вплив війни на експортну діяльність (% опитаних експортерів)

Результати бізнесу різного розміру. За результатами квітня 2024 року, знову зафіксовано закономірність щодо стану експортної діяльності залежно від розміру підприємства. Серед мікробізнесу 39% підприємств, які експортували до війни, але не мали експортної діяльності впродовж останніх 12-ти місяців. При цьому ситуація серед мікробізнесу погіршилася порівняно з березнем (тоді було 33%). Також висока частка підприємств, які не можуть відновити експорту, серед малого бізнесу – 27%. Дещо краща ситуація серед експортерів середнього розміру – 13% опитаних не експортували останні 12 місяців. Найкраща ситуація серед великого бізнесу, у якого відповідний показник становив лише 8%. Таким чином, великий бізнес традиційно є лідером у відновленні експортної діяльності.

Рис. 34. Частка експортерів, які не експортували впродовж останніх 12-ти місяців, за розміром підприємств (% опитаних експортерів)

Результати бізнесу за галуззю. Отримані дані вказують, що дотепер найбільш складна ситуація з відновленням експорту залишається в галузі виробництва будівельних матеріалів. Зокрема, 58% підприємств галузі експортували до війни, але не мали експорту впродовж останніх 12-ти місяців. Однак ситуація покращилася порівняно з березнем (було 73%). Також складна ситуація в металургії (відповідний показник становить 40%) та машинобудуванні (20%). На противагу цьому, найкраща ситуація в деревообробній промисловості, у якій всі підприємства мали експорт упродовж останніх 12-ти місяців, хоча експортували до війни. У харчовій промисловості, яка в цілому є лідером відновлення, показник залишається приблизно на рівні попередніх місяців – 17%.

Рис. 35. Частка експортерів, які не експортували впродовж останніх 12-ти місяців, за галуззю промисловості (% опитаних експортерів)

Результати за регіонами. Упродовж усіх хвиль щомісячного опитування доступні дані не дозволяють зробити висновки щодо чітких регіональних закономірностей через недостатню наповнюваність підвибірок в окремих областях. Однак в окремих регіонах усі підприємства (серед тих, хто зміг дати відповідь) відновили експорт, зокрема у Вінницькій, Івано-Франківській, Київській, Львівській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Тернопільській та Чернігівській областях. Найскладніша ситуація залишається в Дніпропетровській та Житомирській областях, у яких відповідно 71% та 60% не мали експорту впродовж останніх 12-ти місяців, хоча мали його до війни.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу

У квітні 2024 року частка позитивних оцінок політики уряду щодо підтримки бізнесу склала 8%, що практично не відрізняється від відповідної частки в березні (7%). Рівень позитивних оцінок цієї політики вже більше ніж пів року залишається на рівні 7% - 8%, що є найнижчим показником за весь період цього дослідження, перша хвиля якого була проведена в травні 2022 року.

Частка негативних оцінок цієї політики дещо зросла (із 17% до 20%), у той час як частка нейтральних не змінилась та становить 58%, як і у березні. Частка респондентів, які не змогли поставити оцінку державній

політиці з підтримки бізнесу, склала 14%, що менше ніж протягом попередніх пів року, коли вона знаходилася в межах 18% - 19%.

Рис. 36. Оцінка державної політики з підтримки бізнесу

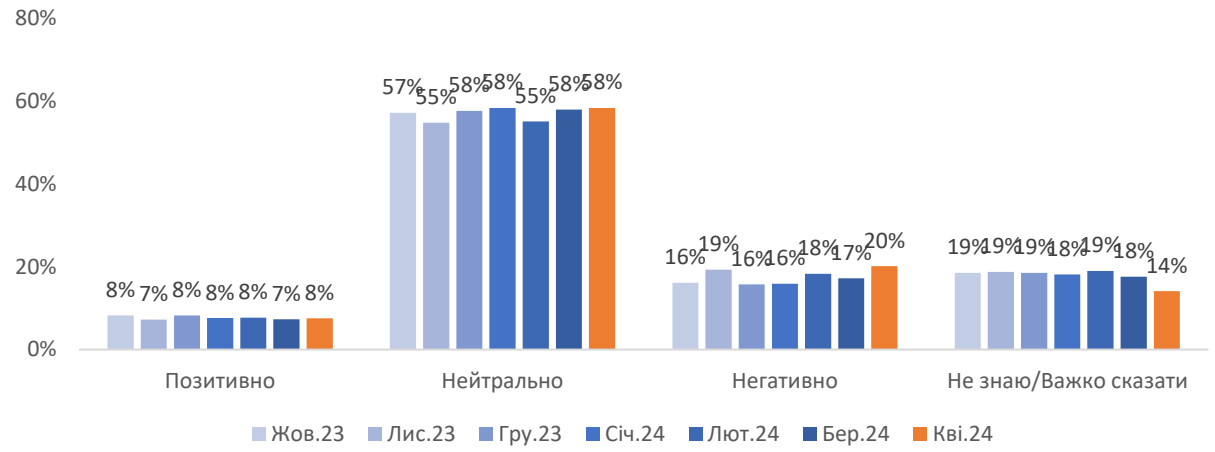

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу за розміром бізнесу. На фоні низького рівня позитивних оцінок державної політики з підтримки бізнесу в цілому представники мікро-, малих та середніх підприємств відзначилися нижчою часткою таких оцінок (по 5 - 7%), ніж представники великого (14%) бізнесу.

Крім цього, респонденти з числа підприємств малого та середнього розміру частіше негативно оцінюють державну політику з підтримки бізнесу, ніж представники інших груп підприємств за розміром. Зокрема, серед представників малого та середнього бізнесу негативні оцінки цій політиці поставили 27% та 23% опитаних відповідно, тоді як респонденти, які представляють мікро- та великий бізнес, – 12% та 10% відповідно.

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу за сектором. Найчастіше позитивні оцінки державній політиці з підтримки бізнесу ставлять представники галузі машинобудування (14%), а також деревообробної і поліграфічної промисловості (по 10%)[9].

З іншого боку, найвища частка негативних оцінок цієї політики зафіксована серед виробників будівельних матеріалів (39%). Водночас, у деревообробній та поліграфічній галузях промисловості також зафіксовані одні з найвищих рівнів негативних оцінок державної політики з підтримки бізнесу (по 30%).

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу за регіоном. Найвищий рівень позитивних оцінок державної політики з підтримки бізнесу у квітні 2024 року зафіксовано в Кіровоградській (23% респондентів) та Київській (20%) областях. Відносно частішими позитивними оцінками характеризується також бізнес Черкаської (17%), Одеської (15%), Запорізької (14%) та Чернігівської (13%) областей[10].

Разом із цим, найбільші частки негативних оцінок серед бізнесу Вінницької, Дніпропетровської, Житомирської, Івано-Франківської, Рівненської, Сумської і Тернопільської областей, а також м. Києва (більше 30%).

[9] У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що ввійшли до категорії «Інші виробництва».

[10] До порівняння не включено регіони, у яких не були опитані підприємства. Детальніше див. розділ «Вибірка».

МЕТОДОЛОГІЯ ОПИТУВАННЯ

У цьому звіті представлено результати 24-го нового щомісячного опитування підприємств «Український бізнес в умовах війни». Дані було зібрано за допомогою поєднання декількох методів збору даних: телефонне інтерв’ю представників бізнесу із внесенням відповідей до онлайн-форми інтерв’юерами та, у невеликій кількості випадків, самостійне заповнення онлайн-форми представниками підприємств, які під час попереднього телефонного контакту висловили бажання самостійно внести дані в онлайн-форму. Усі відповіді – і заповнені респондентами самостійно, і надані інтерв’юерам телефоном – було зібрано в одній базі даних. Після завершення опитування експерти ІЕД провели контроль та очищення даних і проаналізували відповіді.

У цьому опитуванні, зокрема, ми продовжуємо вивчати показники ділового клімату та кон’юнктури, які досліджує ІЕД у щоквартальних опитуваннях промислових підприємств у рамках проєкту «Ділова думка». Це, зокрема, показники, які в числовому вимірі показують зміни з місяця в місяць таких важливих для бізнесу показників, як обсяги виробництва та реалізації, обсяги експорту, запаси сировини та матеріалів, кількість нових замовлень та інших, а також очікування бізнесу щодо їх змін у наступні три та шість місяців.

Такі індекси обчислюють за єдиною методологією. Ми зараховуємо відповіді як +1, коли підприємство відповідає, що показник збільшився, 0, якщо він не змінився, і -1, якщо він зменшився, а результат є балансом між позитивними та негативним відповідями. Наприклад, якщо зі ста респондентів двадцять вказали на зростання виробництва, п’ятдесят респондентів – на його скорочення, і тридцять зазначили, що все залишилося без змін, то відповідне значення індексу буде -0,30. Додатне (від’ємне) значення індексу означає, що частка підприємств, на яких зросло виробництво, є більшою (меншою) ніж кількість тих, на яких виробництво скоротилось. Для більш точного заміру на рівні мікроданих відбувається зважування кожної відповіді з урахуванням розміру підприємства за кількістю працівників.

За допомогою таких індексів можна відстежувати динаміку змін цих показників, порівнювати їх у часі та швидко оцінювати загальний напрямок змін умов для ведення бізнесу та ситуації на підприємствах.

Польовий етап опитування тривав із 15 до 30 квітня 2024 року.

ВИБІРКА

Усього у 24-й хвилі було опитано 532 підприємства. Вони розташовані у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Закарпатській, Запорізькій, Житомирській, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій, Чернігівській областях та в місті Києві. У кожному з цих регіонів було опитано від 16-ти до 43-ох підприємств[11].

Більшість вибірки склали промислові підприємства – 487 підприємств або 92% вибірки. Серед них переважають підприємства харчової та легкої промисловості. До сфери сільського господарства належать шість опитаних підприємств (1,1% вибірки), до торгівлі – 23 (4% вибірки). 13 підприємств або 2,4% вибірки працюють у сфері послуг, і три підприємства (0,6%) належать до галузі будівництва.

Серед опитаних підприємств є підприємства різних розмірів, які визначаються за кількістю працівників. Із них мікропідприємств (до 10-ти працівників включно) – 58 або 11% вибірки, малих (від 11-ти до 50-ти працівників) – 170 або 32% вибірки, середніх (від 51-го до 250-ти працівників) – 190 або 36% вибірки, і великих (більше ніж 250 працівників) – 114 або 21% вибірки.

[11] В опитуванні зазначалась область, у якій знаходилося підприємство на час проведення опитування.

Додаток 1. Вибрані результати опитування в цифрах

Вибірка

Розмір підприємств

	Кількість	Частка вибірки
Мікро-	58	11%
Малі	170	32%
Середні	190	36%
Великі	114	21%
УСЬОГО	532	100%

Сектор/галузь промисловості

	Кількість	Частка вибірки
Сільське господарство	6	1,1%
Виробництво металу та металообробка	24	5%
Хімічна промисловість	29	6%
Машинобудування	37	7%
Деревообробна промисловість	20	4%
Виробництво будівельних матеріалів	28	5%
Харчова промисловість	177	33%
Легка промисловість	49	9%
Поліграфічна промисловість	10	1,9%
Інші виробництва	113	21%
Будівництво	3	0,6%
Торгівля	23	4%
Послуги	13	2,4%
УСЬОГО	532	100%

Показники діяльності підприємств та ділового середовища, за розміром, індекс змін (квітень 2024)

	Усі	Мікро	Малі	Середні	Великі
Виробництво	0,26	-0,19	0,23	0,27	0,32
Очікувані зміни виробництва	0,51	0,25	0,44	0,49	0,60
Продажі	0,26	-0,21	0,22	0,26	0,35
Очікувані зміни продажів	0,52	0,26	0,47	0,51	0,59
Експорт	0,12	-0,21	-0,13	0,18	0,17
Очікувані зміни експорту	0,43	0,10	0,20	0,43	0,53
Дебіторська заборгованість	-0,13	-0,13	-0,21	-0,15	0,01
Очікувані зміни дебіторської заборгованості	-0,35	-0,30	-0,44	-0,38	-0,20
Кредиторська заборгованість	-0,16	-0,15	-0,25	-0,18	-0,03
Очікувані зміни кредиторської заборгованості	-0,37	-0,26	-0,45	-0,39	-0,26
Податкова заборгованість	-0,20	-0,22	-0,31	-0,18	-0,10
Очікувані зміни податкової заборгованості	-0,37	-0,16	-0,48	-0,40	-0,25

	Усі	Мікро	Малі	Середні	Великі
Запаси сировини	0,14	0,00	0,13	0,11	0,21
Очікувані зміни запасів сировини	0,35	0,19	0,22	0,37	0,44
Запаси готової продукції	-0,21	-0,02	-0,29	-0,31	-0,06
Очікувані зміни запасів готової продукції	-0,22	-0,27	-0,30	-0,34	-0,03
Нові замовлення	0,21	-0,16	0,22	0,21	0,23
Очікувані зміни нових замовлень	0,51	0,29	0,43	0,51	0,58
Ціни на сировину та матеріали	0,19	0,32	0,24	0,13	0,22
Ціни на сировину та матеріали, очікування	0,18	0,14	0,11	0,15	0,29
Ціни на готову продукцію (відпускні ціни)	0,19	0,20	0,25	0,14	0,21
Ціни на готову продукцію (відпускні ціни), очікування	0,17	0,13	0,10	0,14	0,28
Кількість працівників	-0,07	-0,11	-0,05	-0,08	-0,06
Очікувані зміни кількості працівників	-0,09	0,06	-0,05	-0,11	-0,08
Кількість працівників у вимушених відпустках	-0,20	-0,08	-0,27	-0,23	-0,11
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках	-0,25	-0,03	-0,34	-0,30	-0,12
Кваліфіковані працівники	0,37	0,59	0,39	0,32	0,38
Некваліфіковані працівники	0,36	0,33	0,22	0,35	0,45
Оцінка фінансово-економічної ситуації	0,03	-0,23	-0,05	0,05	0,10
Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	0,49	0,36	0,48	0,46	0,53
Оцінка ділового середовища	0,01	-0,21	-0,16	0,04	0,11
Очікувані зміни ділового середовища	0,51	0,22	0,47	0,51	0,55
Чи плануєте Ви розширити діяльність свого підприємства протягом найближчих двох років?	0,14	0,34	0,14	0,09	0,18
Як Ви оцінюєте фінансово-економічне становище Вашого підприємства в поточному місяці порівняно з аналогічним періодом минулого 2023 року?	0,38	-0,11	0,36	0,45	0,34

Показники діяльності підприємств та ділового середовища, за галуззю промисловості, індекс змін (квітень 2024)

	Усі	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Виробництво	0,26	0,22	0,34	0,08	0,15
Очікувані зміни виробництва	0,51	0,23	0,39	0,31	0,39

	Усі	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Продажі	0,26	0,22	0,31	0,05	0,20
Очікувані зміни продажів	0,52	0,24	0,46	0,27	0,39
Експорт	0,12	0,27	0,29	-0,07	0,08
Очікувані зміни експорту	0,43	0,30	0,38	0,17	0,27
Дебіторська заборгованість	-0,13	-0,20	0,14	-0,08	-0,06
Очікувані зміни дебіторської заборгованості	-0,35	-0,07	-0,43	-0,22	-0,27
Кредиторська заборгованість	-0,16	-0,47	0,00	-0,12	0,00
Очікувані зміни кредиторської заборгованості	-0,37	-0,20	-0,38	-0,27	-0,31
Податкова заборгованість	-0,20	-0,21	-0,13	-0,35	-0,07
Очікувані зміни податкової заборгованості	-0,37	-0,29	-0,20	-0,40	-0,29
Запаси сировини	0,14	0,17	0,22	0,03	-0,05
Очікувані зміни запасів сировини	0,35	0,14	0,29	0,06	0,05
Запаси готової продукції	-0,21	-0,09	-0,12	0,03	-0,24
Очікувані зміни запасів готової продукції	-0,22	0,00	-0,11	0,07	-0,18
Нові замовлення	0,21	0,22	0,18	0,05	0,15
Очікувані зміни нових замовлень	0,51	0,26	0,37	0,35	0,26
Ціни на сировину та матеріали	0,19	0,22	0,24	0,25	0,25
Ціни на сировину та матеріали, очікування	0,18	0,21	0,29	0,23	0,00
Ціни на готову продукцію (відпускні ціни)	0,19	0,17	0,21	0,17	0,25
Ціни на готову продукцію (відпускні ціни), очікування	0,17	0,21	0,28	0,23	0,00
Кількість працівників	-0,07	-0,17	-0,03	-0,22	0,00
Очікувані зміни кількості працівників	-0,09	-0,14	-0,11	-0,15	0,00
Кількість працівників у вимушених відпустках	-0,20	-0,12	-0,04	-0,03	0,00
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках	-0,25	-0,07	-0,17	0,00	-0,12
Кваліфіковані працівники	0,37	0,65	0,34	0,48	0,40
Некваліфіковані працівники	0,36	0,58	0,31	0,39	0,27
Оцінка фінансово-економічної ситуації	0,03	-0,26	0,10	0,00	-0,05
Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	0,49	0,27	0,52	0,18	0,39
Оцінка ділового середовища	0,01	-0,21	0,03	-0,06	-0,05
Очікувані зміни ділового середовища	0,51	0,22	0,42	0,33	0,42

	Усі	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Чи плануєте Ви розширити діяльність свого підприємства протягом найближчих двох років?	0,14	0,33	0,13	0,04	0,20
Як Ви оцінюєте фінансово-економічне становище Вашого підприємства в поточному місяці порівняно з аналогічним періодом минулого 2023 року?	0,38	-0,05	0,52	0,11	0,00

	Усі	Виробництво будматеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Виробництво	0,26	0,18	0,26	0,31	-0,10
Очікувані зміни виробництва	0,51	0,16	0,57	0,38	0,30
Продажі	0,26	0,18	0,28	0,31	0,00
Очікувані зміни продажів	0,52	0,16	0,58	0,42	0,30
Експорт	0,12	-0,33	0,14	0,37	-0,50
Очікувані зміни експорту	0,43	-0,22	0,48	0,31	0,00
Дебіторська заборгованість	-0,13	-0,27	-0,21	-0,13	0,00
Очікувані зміни дебіторської заборгованості	-0,35	-0,41	-0,44	-0,33	-0,25
Кредиторська заборгованість	-0,16	-0,39	-0,20	-0,19	-0,13
Очікувані зміни кредиторської заборгованості	-0,37	-0,48	-0,46	-0,30	-0,25
Податкова заборгованість	-0,20	-0,43	-0,22	-0,20	-0,17
Очікувані зміни податкової заборгованості	-0,37	-0,48	-0,43	-0,31	-0,33
Запаси сировини	0,14	0,11	0,18	0,12	-0,33
Очікувані зміни запасів сировини	0,35	0,16	0,48	0,18	0,11
Запаси готової продукції	-0,21	-0,27	-0,36	-0,22	-0,17
Очікувані зміни запасів готової продукції	-0,22	-0,20	-0,38	-0,38	-0,43
Нові замовлення	0,21	0,11	0,25	0,29	0,00
Очікувані зміни нових замовлень	0,51	0,17	0,61	0,38	0,40
Ціни на сировину та матеріали	0,19	0,30	0,18	0,19	0,30
Ціни на сировину та матеріали, очікування	0,18	-0,13	0,17	0,31	0,20
Ціни на готову продукцію (відпускні ціни)	0,19	0,37	0,18	0,23	0,20
Ціни на готову продукцію (відпускні ціни), очікування	0,17	-0,12	0,18	0,28	0,10
Кількість працівників	-0,07	-0,29	-0,06	-0,08	0,00

	Усі	Виробництво будматеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Очікувані зміни кількості працівників	-0,09	-0,23	-0,11	-0,05	0,00
Кількість працівників у вимушених відпустках	-0,20	-0,23	-0,29	-0,22	0,00
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках	-0,25	-0,32	-0,35	-0,19	-0,22
Кваліфіковані працівники	0,37	0,57	0,35	0,58	0,43
Некваліфіковані працівники	0,36	0,47	0,34	0,37	0,25
Оцінка фінансово-економічної ситуації	0,03	-0,12	0,07	0,00	0,00
Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	0,49	0,43	0,57	0,33	0,30
Оцінка ділового середовища	0,01	-0,19	0,04	-0,06	-0,10
Очікувані зміни ділового середовища	0,51	0,25	0,61	0,34	0,44
Чи плануєте Ви розширити діяльність свого підприємства протягом найближчих двох років?	0,14	0,00	0,10	0,27	0,14
Як Ви оцінюєте фінансово-економічне становище Вашого підприємства в поточному місяці порівняно з аналогічним періодом минулого 2023 року?	0,38	0,12	0,47	0,21	0,50

Вплив війни

Основні проблеми, із якими зіштовхується бізнес під час війни

Основні проблеми, із якими зіштовхується бізнес під час війни, за розміром бізнесу

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Небезпечно працювати	55%	37%	50%	55%	74%
Зростання цін на сировину/матеріали/товари	51%	54%	56%	53%	38%
Брак робочої сили внаслідок призову та/або виїзду співробітників	43%	40%	39%	43%	51%
Зменшення попиту на продукцію/послуги	37%	47%	38%	33%	37%
Розрив ланцюжків постачання	24%	11%	28%	28%	18%
Складнощі з перевезенням сировини/товарів територією України	22%	26%	21%	19%	25%

Основні проблеми, із якими зіштовхується бізнес під час війни, за сектором

	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Небезпечно працювати	71%	55%	68%	30%
Зростання цін на сировину/матеріали/товари	54%	38%	30%	55%

	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Брак робочої сили внаслідок призову та/або виїзду співробітників	58%	52%	35%	60%
Зменшення попиту на продукцію/послуги	46%	38%	38%	30%
Розрив ланцюжків постачання	8%	34%	22%	15%
Складнощі з перевезенням сировини/товарів територією України	50%	28%	22%	30%

Основні проблеми, із якими зіштовхується бізнес під час війни, за сектором (продовження)

	Виробництво будівельних матеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Небезпечно працювати	44%	58%	39%	70%
Зростання цін на сировину/матеріали/товари	80%	58%	59%	40%
Брак робочої сили внаслідок призову та/або виїзду співробітників	64%	38%	51%	0%
Зменшення попиту на продукцію/послуги	28%	29%	47%	10%
Розрив ланцюжків постачання	20%	28%	29%	20%
Складнощі з перевезенням сировини/товарів територією України	20%	18%	24%	20%

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу, за розміром бізнесу

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Позитивно	8%	5%	7%	5%	14%
Нейтрально	58%	66%	51%	57%	68%
Негативно	20%	12%	27%	23%	10%
Не знають/Не відповіли	14%	17%	16%	15%	8%

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу, за сектором

	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Позитивно	8%	7%	14%	10%
Нейтрально	63%	69%	62%	40%
Негативно	21%	14%	19%	30%
Не знають/Не відповіли	8%	10%	5%	20%

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу, за сектором (продовження)

	Виробництво будівельних матеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Позитивно	7%	7%	4%	10%
Нейтрально	50%	53%	69%	50%
Негативно	39%	22%	12%	30%
Не знають/Не відповіли	4%	18%	14%	10%

Забезпеченість замовленнями

Забезпеченість замовленнями, за розміром бізнесу

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Менше 1 місяця	9%	28%	11%	5%	2%
1 - 2 місяці	46%	37%	58%	46%	31%
3 - 5 місяців	29%	28%	22%	29%	40%
6 - 11 місяців	12%	6%	7%	16%	16%
12 місяців і більше	5%	2%	2%	5%	11%

Забезпеченість замовленнями, за сектором

	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Менше 1 місяця	9%	0%	6%	11%
1 - 2 місяці	65%	39%	35%	47%
3 - 5 місяців	13%	43%	38%	32%
6 - 11 місяців	9%	18%	21%	5%
12 місяців і більше	4%	0%	0%	5%

Забезпеченість замовленнями, за сектором (продовження)

	Виробництво будівельних матеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Менше 1 місяця	13%	10%	13%	0%
1 - 2 місяці	78%	47%	54%	30%
3 - 5 місяців	9%	31%	27%	70%
6 - 11 місяців	0%	9%	6%	0%
12 місяців і більше	0%	4%	0%	0%